

UZ PORUKU HRVATSKOGA PREDSJEDNIKA O KAPI PARTIZANKI (1)

Udruženi zločinački pothvat u Srbu

Povodom nedavne generalizirajuće izjave hrvatskog Predsjednika, uz gromoglasno skandiranje okupljenih »Tito, Tito!«, da su kape partizanke poruka ljubavi i mira te da su one donijele slobodu i demokraciju, objavljujemo podatke o partizanskim ratnim i poratnim zločinima nad trudnicama i djecom, koji govore o naravi komunističkog totalitarizma i tobožnjega hrvatskog antifašizma te njihovih simbola.

Tomislav Vuković

— Među događajima ovogodišnjeg ljeta, koji su izazvali popriličnu reakciju i burne rasprave u domaćoj javnosti, svakako je i srpska proslava tzv. »ustanka naroda Like i BiH u Srbu«, i otkrivanja obnovljenog spomenika (s dopremljenim kamenom iz Srbije!), za što je Hrvatska vlada, usprkos optem »rezanju« radnih mesta, plaća, božićnica, regresa, prijevoza, toplih obroka, najvjerojatnije i školarina, mirovinu i sl., izdvojila 3,3 milijuna kuna. Iako sam događaj i poruke hrvatskoga Predsjednika, predstavnika Hrvatske vlade, političkih predstavnika Srba u Hrvatskoj i SUBNOR-a, te pokroviteljstvo Hrvatskoga sabora, nameću doista mnoštvo dvojba, pitanja i kontroverza, čini se da je samo jedno neupitno: na djelu je rehabilitacija četništva u Hrvatskoj! Tomu su pridoniye sve političke elite, i sadašnja vladajuća politička garnitura kao i oporbeni političari, sudionici proslave »ustanka« prijašnjih godina.

Hrvatski političari u teatru apsurga

Taj udruženi zločinački pothvat protiv hrvatskoga naroda, njegove povijesti, državotvornosti i, posebice, nevinih žrtava, koji se dogodio u Srbu, završni je čin tročinke »teatra apsurga« u Hrvatskoj.

Prvi je čin odigran nakon završetka Drugog svjetskog rata kada je američki predsjednik Harry S. Truman posmrtno u tajnosti dodijelio »odličje za zasluge« Dražu Mihailoviću, zapovjedniku Četničkih odreda jugoslavenske vojske. Puno godina kasnije, kada više nije bilo političkih razloga da se ta odluka skriva, 9. svibnja 2005. u uredu američkog vojnog atašea u Beogradu primila je Gordana Mihailović, kći »Čiće«, kako je to četnički voda od milja nazivan, u ime oca spomenuto odličje Američke vlade.

Glavni akteri drugoga čina bili su srpski narodni zastupnici, mjesto odigravanja je Narodna skupština Srbije u Beogradu a vrijeme 21. prosinca 2004. Tada su izglasane izmjene Zakona o pravima boraca, vojnih invalida i članova njihovih obitelji kojima su, pučki rečeno, četnici izjednačeni s partizanima. Tako se u čl. 1. izričito spominje da »prava utvrđenih ovim zakonom, imaju i pripadnici Jugoslavenske vojske u otadžbini (prvotni naziv za četničke postrojbe, op. T. V.) i ravnogorskog pokreta, počevši od 17. travnja 1941. do 15. svibnja 1945« (»Službeni glasnik« br. 137/04 od 24. prosinca 2004). Odmah u čl. 2. ute-meljuje se »Ravnogorska spomenica 1941« po uzoru na »Partizansku spomenicu 1941«, kojom njezini nositelji dobivaju sva prava i povlastice kao i partizanski »prvoborci«. U svjetlu potpune rehabilitacije četništva od posebne je važnosti čl. 15, koji doslovce glasi: »Sva prava predviđena ovim zakonom odnose se na sve pripadnike NOR-a, bez obzira da li su osuđeni pravosnažnim sudskim presudama [sva su isticanja u cita-

● Predsjednik Josipović u Srbu je poručio: »S ponosom stavite partizanske kape, one nose poruke ljubavi!«?

tima moja, T. V.] da su sudjelovali u borbama protiv partizanskih odreda narodnooslobodilačke vojske i Jugoslavenske armije.«

Blijedi pokušaji Eugénea Ionesca

Kao što je već spomenuto, treći se čin dogodio ove godine u Srbu, u kojem su glavni protagonisti najviši hrvatski državni čelnici: hrvatski Predsjednik, predstavnici Vlade i Sabora, te vladajućih i oporbenih političkih stranaka. Time je s motrišta hrvatskih nacionalnih interesa zaokružen krajnje apsurdan proces povijesne revizije, jer teško je naći primjer u svijetu u kojem (hrvatsko)

Čini se da bi suvremenim povijesnim »botaničari« željeli u Hrvatskoj umjetno uzgojiti nekakav braniteljsko-subnorovsko-četnički smrdljivi trolist i time pljunuti u lice svim poginulim i živim hrvatskim braniteljima, invalidima i njihovim obiteljima.

državno čelninstvo rehabilitira zločinče, tj. slavi i odaje priznanje onima koji su pobili nevine civile, pripadnike naroda (hrvatskog) u njihovo matičnoj državi (Hrvatskoj). Točka na cijeli »slučaj«, svojevrsni dramaturški rasplet, bio bi zahtjev, po uzoru na beogradsku skupštinu, da se četnici uz partizane izjednače u pravima s hrvatskim braniteljima! Tako bi se u stilu »svi su podjednako zasluzni« na istoj razni našli hrvatski branitelji, koji su podnijeli najveće žrtve i stvorili sadašnju hrvatsku državu, s članovima SUBNOR-a, koji su se većinom do posljednjeg trenutka borili protiv svake pomisli o stvaranju samostalne Hrvatske uživajući najveće društvene privilegije i boreći se tijekom cijele svoje zločinačke povijesti za Jugoslaviju, Tita JNA i Komunističku partiju. (Usporno, bilo bi dobro da svi zagovaratelji subnorovskih zasluga u stvaranju sadašnje Hrvatske predoče hrvatskoj javnosti barem jedan dokument od 1945. do 1990. o njihovu zalaganju za hrvatsku državnu samostalnost.) Čini se da bi suvremenim povijesnim »botaničari«, koji žele u Hrvatskoj umjetno uzgojiti nekakav braniteljsko-subnorovsko-četnički smrdljivi trolist i time pljunuti u lice

svim poginulim i živim hrvatskim braniteljima, invalidima i njihovim obiteljima, stavili, izgleda, u istu razinu i pripadnike četničkih postrojba koji su klali, mučili, palili, silovali, rušili, etnički »čistili« hrvatske prostore u stvaranju Velike Srbije, plana koji su odmah već u rujnu 1941. dostavili izbjegličkoj jugoslavenskoj vlasti u London. U tom kontekstu svjetski glasoviti književnik i dramatičar Eugène Ionesco, tvorac teatra apsurga, i sva njegova djela, od »Čelave pjevačice« i »Stolica« do »Neplačenog ubojice«, »Zračnog pješaka«, »Nosoroga« i dr., izgledaju tek kao početnički i bliži pokušaji u usporedbi sa sadašnjim teatrom apsurga u Hrvatskoj i njegovim mehaničkim, gotovo lutkarskim likovima (što je također jedno od bitnih obilježja Ionescovih djela) na hrvatskoj političkoj pozornici. Naime, vrednovanje povijesnih zbivanja zanemarivanjem logičkog dijaloga, ne samo s drugim znanstvenim ocjenama i pogledima nego i s neupitnim povijesnim činjenicama, doista je samo i jedino - apsurd!

Povijesni agnosticizam hrvatskoga Predsjednika

Da apsurd u Srbu bude još veći, po-brinuo se i hrvatski Predsjednik, koji je u sada već pomalo prepoznatljivo me agnostičkom stilu (tj. ne zamjeriti se nikome a dodvoriti se svakome, od Apsoluta do birača, na što je nedavno upozorio jedan od vodećih hrvatskih teologa dr. Tonči Matulić), nakon što je dva mjeseca ranije, točnije 20. lipnja, odao počast žrtvama Bleiburga i križnih putova, generalizirajući, bez ikakvih nijansa, uz gromoglasno skandiranje okupljenih »Tito, Tito!«, izjavio: »Neki od vas nose i kape partizanke. To su lijepi kape, one su poruke ljubavi i mira... slobodu i demokraciju su nosili partizani« (»Jutarnji list« - »S ponosom stavite partizanske kape, one nose poruke ljubavi« i »Večernji list« - »S ponosom nosite partizanske kape«, 27. srpnja 2010).

Tako se bivšem predsjedniku, koji je svojedobno započeo reboljševizaciju hrvatske prošlosti i sadašnjosti, pridružio i sadašnji Predsjednik nastavljujući primjenjivati dvostruka mjerila prema totalitarnim ideologijama, njihovim ideoloziama, sljedenicima i provoditeljima, te ikonografiji. O njihovim razlozima doista je teško govoriti i bilo bi preuzetno tvrditi je li riječ o istinskom uvjerenju u komunističko mesjanstvo, možda, o najobičnijem pranju savjesti njihovih očeva ili nečemu trećem. No, da se povijesno gledajući kape partizanke s crvenom zvjezdrom petokrakom i, što je najvažnije, svime onime što one predstavljaju, ne mogu tako olako i generalizirajuće vrednovati, pokazuju povijesne činjenice. One su neprije-porne, »ubojite« i ne može ih iskriviti ni jedan autoritet bilo koje državne funkcije, pa ni predsjedničke.

Zato glasovita sintagma »suočavanje s prošlošću« nije »rezervirana« samo za hrvatske generale, branitelje i hrvatski sirotinju u Domovinskom ratu, kako se to uvriježilo u današnjoj hrvatskoj javnosti, posebice medijima, političi, nevladinim udrušama i pojedinim profesorima suvremene hrvatske povijesti, nego i težak vrijeđi i za sve subnorovce, titiste, »anti-fašiste«, bivše ili prikrivene komuniste, kao i one visoke državne dužnosnike koji se javno hvale članstvom u Savezu komunista, skupa s dvojicom hrvatskih predsjednika, bivšim istrošenim i pomalo primitivnim u svojim izjavama o povijesnim događanjima, kao i sadašnjim, uglađenim i kulturnim profesorom i maestrom.

NASTAVLJA SE

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Ante Petravić - za »književnost narodne duše«

Dr. Vladimir Lončarević

lje odgovaraju naškrovitijim svojstvima i osobujnostima narodne duše. Knjiga u kojoj narod vidi kao u zrcalu svoju sliku, ta ostaje uza nj u vijek. Izvrsno poznavajući književnu teoriju, posebice pjesničku metriku, uvažavajući komparativističke kriterije te opće kulturne i političke prilike za piščeva život, Petravić je meritorno ocjenjivao umjetničke posebnosti pojedinih pisaca i njihov doprinos razvoju hrvatske književnosti. S posebnim je zanimanjem pratio rad katoličkih književnika, posebice pjesnika (Ilijašević, Hranilović, Šarić, Sabić, Pavelić). Hranilovića je držao ponajboljim pjesnikom devedesetih godina 19. stoljeća, a o Paveliću ocjenjuje da »zauzimlje odlično mjesto među našim pjesnicima«. No imao je i pogrešnih procjena, primjerice o Izidoru Poljaku, čije je značenje umanjio, koji je međutim nedvojbeno znatno inovirao kršćansku liriku prvih dvaju desetljeća 20. st.

»Po nazoru idealist, smatrao je da književnost treba oplemenjivati čitatelje« (Zdravko Mužinić). Bio je jedan od prvih zagovornika osnutka posebnog katoličkog književnog časopisa. U svom pismu od 10. listopada 1907. nađenom u ostavštini dr. Ljubomira Marakovića, piše, očito potaknut izlaskom središnjeg modernističkog časopisa »Savremenika«: »Vec davno začeh misao, da bi trebalo, da se osnuje književni list koji će svojom sadržinom ne samo konkurisati 'Savremeniku', nego ga i nadkrititi, te stoeći na katoličkom stanovištu biti na ustuk pogubnom štivu iz Zagreba. Tako bi list imao svoju svrhu: a) steći simpatiju publike b) odgajati književni katolički laikat i c) dati mogućnosti, da i mlađi svećenici mogu razviti svoju književnu djelatnost, jer mi je poznato (nešto iz iskustva, makar su spram mene dosta obzirni), da gledaju (modernisti - prim. V. L.) utuci sve, što ne sviri svojim mišljenjem u njihove diple.« No zamišljeni časopis, koji je imao izlaziti na stanovištu »idealne vjere i domovine«, nije zbog novčanih razloga nikada pokrenut.

Nadahnut takvim zamislima, zdušno je podržao mladi katolički književni smjer i programsku knjigju Ljubomira Marakovića »Nov život« (1910) te izlazak katoličkog književnog almanaha »Naše kolo« (1912), pozavši »crkvene krugove da se stanu već jednom ozbiljno zanimati za literaturu« - poziv koji će ne jednom vapijuti ponavljati katolički književni pregaoci.

»Kritičar mora da savjesno vrši svoju ulogu jer je velika njegova odgovornost pred narodom, osobito onda kada ima da luči gnjilo od zdravoga«, zapisao je kao svoj književni kredo Ante Petravić. Nedvojbeno, kako ga je svojedobno ocijenio sarajevski katolički list »Vrhbosna«, bijaše »pregnant kritički talenat s jakom crtom svestranstva i širokim horizontom«. Svojim plodnim radom on je pridonio ne samo znanosti o književnosti, posebice razvoju književne kritike, nego je pokazao da hrvatski svećenici i u nepovoljnim okolnostima svesrdno i predano sudjeluju u oblikovanju nacionalne kulture, iz koje su desetljećima nepravedno istjerivani i u njih marginalizirani. ■

UZ PORUKU HRVATSKOGA PREDSJEDNIKA O KAPI PARTIZANKI (2)

Četnički zločini s kokardom i petokrakom na glavi

Povodom nedavne generalizirajuće izjave hrvatskog Predsjednika, uz gromoglasno skandiranje okupljenih »Tito, Tito!«, da su kape partizanke poruke ljubavi i mira te da su one donijele slobodu i demokraciju, objavljujemo podatke o partizanskim ratnim i poratnim zločinima nad trudnicama i djecom, koji govore o naravi komunističkog totalitarizma i tobožnjega hrvatskog antifašizma te njihovih simbola.

Tomislav Vuković

— Temeljna tvrdnja iznijeta u prošloime broju da je - sudjelovanjem najviših čelnika hrvatske države u proslavi tobožnjeg »ustanka« u Srbu, zapravo nekadašnjeg »Dana ustanka naroda Hrvatske«, i pokroviteljskom Hrvatskoga sabora - započela javna rehabilitacija četništva u Hrvatskoj iziskuje i kratko pojašnjenje. Naime, s razlogom se na prvi pogled čini kako je riječ o gotovo nevjerojatnom naumu i pothvatu, imajući u vidu mnoštvo dokumentiranih povijesnih činjenica o četničkim zločinima nad hrvatskim narodom. Osim toga, kao da je riječ i o svojevrsnoj simboličko-pojočmoj zbirci jer se netko može upitati: Kako se Predsjednikove pohvale partizanskim kapama s crvenom zvijezdom petokrakom mogu staviti u kontekst veličanja četništva ako se zna da je kokarda prepoznatljiv simbol toga velikosrpskog pokreta?

Četnička pobuna unatoč »ustašoidnome bulažnjenju«

Odgovor je, čini se, prilično jednostavan: U Srbu je riječ o srpskome ustanku udruženih vojnih skupina i postrojba, pripadnika različitih političkih nazora, od jugoslavenskih monarhisti, komunista, četnika i potpuno indiferentnih i neopredijeljenih »gerilaca«, ali svima njima bila je zajednička silna mržnja prema svemu hrvatskome i muslimanskom. Zato se ne treba čuditi da su mnogi od »ustanika«, koji su nakon Srba počinili brojne zločine u Borčevcu, Krnjeviši, Vrtoči, Brotnju, Bosanskom Grahovu, Drvaru, Poljicima, Mišljenovcu, Gornjem i Donjem Lapcu i dr., kasnije postali ili istaknuti partizanski »prvoborci« ili četnički »vojvode«. Stoga je s motrišta hrvatskih žrtava sasvim svejedno je li u »ustanku« u Srbu riječ o partizanima ili četnicima, tj. jesu li zločinci nosili partizanske kape s petokrakom ili šubare i šajkače s kokardom, jer su i jedni i drugi bili vođeni četničkom ideologijom. To su činjenice, unatoč krajnje nedomratskom, nekulturnom, netolerantnom i primitivnom optuživanju nekih istaknutih (kvazi)povjesničara novije hrvatske povijesti, koji javno pozivaju na medijski »linč« svih onih koji tvrde »da je 27. srpnja datum četničke pobune«, jer je to, po njima, obično »ustašoidno bulažnjenje« (Ivo Goldstein, »Jutarnji list«, 31. srpnja, str. 18).

»Većinom mještani i srbjanski četnici«

Potrebno je također istaknuti da proslava »ustanka« u Srbu nameće još nekoliko »vrucihi« historiografskih tema koje su desetljećima bile zabranjene a danas su opet aktualne i izravno povezane s »ustankom«. Jedna od njih je (uz već spomenuto četničko-partizansku protuhrvatsku vojnu suradnju) i prelazak čet-

● Sve je više povijesnih dokumenata o prelasku četnika u partizanske postrojbe

nika u partizanske postrojbe. Kao što je poznato, dugo su službena hrvatska (jugoslavenska) historiografija i javnost tvrdili da su glasovi, istina rijetki, o četničkoj zamjeni simbola - kokarde zvijezdom petokrakom, posebice pri kraju Drugoga svjetskog rata, samo izmišljene i neprovjerene »glasine« i ustaško-emigrantska promidžba. No, danas sve više povijesnih činjenica, koje polako izlaze u javnost, upravo potvrđuju to četničko kameleonstvo.

U tom je smislu dobro npr. spomenuti partizanskoga pukovnika i bliskoga Titova suradnika, na prostoru nekadašnje Jugoslavije široj javnosti poznatog, Adila Zulfikarpašića, koji je u svojim sjećanjima doslovce zapisao:

»Nakon nekog vremena izašao je Strajo Kočović, bradat, bio je obučen u oficirsku uniformu sa čizmama. Preko ramena visili su redenici. Na šubari je imao petokraku... Što ovaj radi kod tebe? - pitao sam Tita. To je komandant fočanskog partizanskog odreda, ostavio je četnike i prešao k nama. Vrijedan mladić...«.

»Srce mi je zakucalo od uzbudnja kada sam čuo da još danas putujem u Foču, u Vrhovni štab. Tamo sam pozvan od Tita. Foča je moj rodni kraj... Na Drini je izvršeno nečuveno klanje. To se pročulo po čitavoj zemlji...«

Putem nam je dolazio ususret neki seljak. Vidjelo se po nošnji da je Srbin. - Što je bilo s ovim svjetom čiča? - Kojim svijetom? - pravio se stari nevješt. - Iz Poljica i Drača. Iz ovih kuća - pokazao sam rukom na zgarišta. - A, sa Turcima? - Kao dosjetio se on. - Satrli ih, brate, i sjeme im satrli. Puni su ih potoci, to će u proljeće, ako ih dotele zvjerad ne pojedu, da smrdi. Još čemo kakvu bolest navući. Kazao sam vojvodi Klariću: Iskopajte jame, pa zatrپajte, načerajte neka sami sebi jame kopaju!...«

Na Miljevinu smo našli na strašnu sliku. Kod jednog potoka, preko kojega smo morali projahati, stajala je hrpa poklanih žena, staraca i djece (sva su isticanju u tekstu moja, op. T. V.). Preko njih je bio pao snijeg. Ispod bijelih nanosa virile su noge, glave, ruke i ramena. Trupla su bila iznakažena, otekla. Snijeg koji se topio bio je crvenast i siv od krvi i truleži. Po tragovima se vidjelo da grabljivice razvlače trupla. Na više mjestu ležali su ostaci ljudskih tjelesa s kojih su ptice jele

ljudsko meso. Vonjalo je u zraku, jer je već nekoliko dana sijalo sunce... Drina je ljujuškala mrtva tijela kao da ih uspavaju. Uz obalu ležali su naduta troupla žena, djece, i ljudi u građanskim i seljačkim odijelima. Neki mrtvaci bili su goli... Drina je izbacivala tijela. Da se to spriječi, razrezivali bi im trbuhe, onda bi tjelesa potonula. - Pa tko je to učinio? Pitao sam. Većinom mještani i srbjanski četnici... To je liga koju neće moći nitko izbrisati s lica mojih srpskih sugrađana. **To je zločin kojem nema premca**« (Adil Zulfikarpašić: »Put u Foču«, »Godišnjak« br. 4, Muslimanska biblioteka, Beč, 1957).

Partizanski odred sastavljen od četnika

Nakon opisa četničkih zločina partizanski se pukovnik raspitao kod malobrojnih preživjelih muslimana i rekonstruirao kako je do njih došlo:

»U zoru je domobranska četa s ono malo ustaša napustila Foču i povukla se prema Brocu jer su im Talijani rekli da se Foča neće braniti nego će biti predana četnicima. Talijani su otišli poslije ponosi prema Čajniću za Pljevlje, a četnici su isto jutro došli. **Ujutro svi mještani Srbi bili su sa kokardama i pod puškama. Desetak ih se proglašilo za vojvode**, stotine za komandanate i komandire. Komandant mesta bio je zloglasni fočanski prota Jović... Srpski dio te skupine je ovdje, **sada radi u propagandnom odjelu kod partizana...** Pobjegli su samo desetak, ostali su svi ovdje, ali oni su kao partizani primljeni i imaju svoj odred. Komandant je Strajo

Kočović zvani četnički vojvoda, koji je bio jedan od najgorih koljača. Ništa nije učinjeno da se kazne« (isto).

Najzanimljiviji je dio Zulfikarpašićeva teksta, koji je izravno vezan za ovu temu, susret s Josipom Brozom Titom i njegov odnos prema četnicima: »Vrhovni štab smjestio se u hotelu 'Gorstl'. Rekli su mi da me je Tito već očekivao, da dođem, on je u sobi. U predsjoblju me je zaustavio pratičar rekavši mi da ima nekoga kod Tita. Nakon nekog vremena izašao je Strajo Kočović, bradat, bio je obučen u oficirsku uniformu sa čizmama. Preko ramena visili su redenici. Na šubari je imao petokraku... Što ovaj radi kod tebe? - pitao sam Tita. To je komandant fočanskog partizanskog odreda, ostavio je četnike i prešao k nama. Vrijedan mladić...« (isto).

Takov Titov stav prema četnicima provodio se, razumije se, na svim zapovjednim razinama u partizanskim postrojbama, pa ne trebaju čuditi riječi Aleksandra Rankovića, koje je u to vrijeme izgovorio na savjetovanju Vrhovnog štaba, u kojem su uz Tita i Zulfikarpašića sudjelovali Moša Pijade, Lola Ribar, Milutin Milutinović i Milovan Dilas: »Treba smatrati našom **velikom političkom pobjedom** da je osnovna četnička masa prilikom nastupanja naših jedinica prešla k nama. **Mi ne možemo iz obzira prema njima da pohapsimo i osudimo njihove komandante, mada su počinili zločin prema muslimanima**« (isto).

NASTAVLJA SE

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Stjepan Korenić - polemičar sućutna srca

Dr. Vladimir Lončarević

Danas gotovo zaboravljen, imao je zagrebački kanonik mons. Stjepan Korenić istaknutu kulturnu ulogu tijekom prijelaznih godina između dvaju stoljeća, uz ostalo intenzivno sudjelujući u književnoj borbi i kulturnoj diferencijaciji koja se vodila u Hrvatskoj, a donekle i u Bosni i Hercegovini.

Roden 4. listopada 1856. u Bosiljevu, pučku školu završio je u Karlovcu, a gimnaziju u Karlovcu i Zagrebu, gdje je završio i bogosloviju. Za svećenika je zaređen 1881. Kanonik je postao 1915. Službovao je u početku kao kapelan u Petrinji, a od 1896. do 1904. bio je urednik »Katoličkoga lista«. To su godine kada se u crkvenom životu događaju velike promjene, prije svega u organiziranju katoličkoga pokreta.

«Neporočan u životu, nesebičan, točan, i savjestan u vršenju svojih dužnosti» (Nikola Kolarrek), »priateljski i demokratski raspoložen, ali i duhovit i veselo« (Franjo Krleža), Korenić se istaknuo kao polemičan duh, pa je već 1892. stupio u polemiku s biskupom Mahnićem (koji je tada još u Sloveniji), prigovorivši mu preveliku borbenost i netaktičnost, zagovarajući obnovu katoličkih vrjednota u suvremenom društvu prije svega kroz kulturu i znanost. No nakon dolaska Mahnićeva u Hrvatsku, slaže se s njime da, kao što nevjera nastupa protiv vjere organizirano, tako se i vjera protiv nevjere mora organizirati. Uskoro se zajedno nađešu na liniji kritike liberalizma, ali i borbe protiv »indiferentizma i militavosti klera« (Franjo Krleža), da bi se Korenić poslije ipak usprotivio pokretanju »Hrvatske straže«, doživjevši je kao konkurenčiju »Katoličkom listu«. Polemizirao je i sa slobodnim zidarima i socijaldemokratima, primjerice s Vasom Pelagićem. Nije študio druge, ali je bio spreman podnijeti posljedice soga javnoga angažmana. Kada je zbog jedne polemike bio osuden platiti 150 forinta globe radi »uvrjede poštenja« svoga sugovornika, nadbiskup Stadler poslao mu je u znak solidarnosti 1.000 forinta.

No Korenić je globu sam platio, a primljenu svotu darovao crkvi sv. Vinka. Najzanimljiviji je dio Zulfikarpašićeva teksta, koji je izravno vezan za ovu temu, susret s Josipom Brozom Titom i njegov odnos prema četnicima: »Vrhovni štab smjestio se u hotelu 'Gorstl'. Rekli su mi da me je Tito već očekivao, da dođem, on je u sobi. U predsjoblju me je zaustavio pratičar rekavši mi da ima nekoga kod Tita. Nakon nekog vremena izašao je Strajo Kočović, bradat, bio je obučen u oficirsku uniformu sa čizmama. Preko ramena visili su redenici. Na šubari je imao petokraku... Što ovaj radi kod tebe? - pitao sam Tita. To je komandant fočanskog partizanskog odreda, ostavio je četnike i prešao k nama. Vrijedan mladić...« (isto).

Bio je pristaša Strossmayerovih pogleda na jedinstvo Crkve. Branio je nadbiskupa Stadlera i časopis »Balkan«, koji je promicao ideju crkvenog jedinstva, pa je u tome smislu polemizirao s nekim svećenicima Srpske pravoslavne Crkve, a sredinom dvadesetih godina ušao je u polemiku, a onda i u sudski proces sa starokatolicima.

Već prije kao protivnik naturalizma u umjetnosti pišući o književnom radu Emila Zole, Korenić je, kada je buknula književnička polemika god. 1898., žestoko istupio protiv tadašnjih »secesionista« (modernista), napisavši u »Katoličkom listu« niz članaka pod naslovom »Nekoliko misli k našemu umjetno literarnom pokretu«, koje reprezentiraju njegov polemički temperament. Posebno je prozvao književnika K. S. Gjalskoga, koji je dao potporu »mladima« riječima »ne obazirite se ni na kakove zahtjeve što su izvan vaše umjet-

nosti«, optuživši ga da time želi umjetnost izdici iznad ikavkih načela i zakona: »...svatko neka govoriti i radi što hoće i kako hoće, jednom riječi: g. Gjalski hoće anarhiju pameti. Ta za Boga miloga, onda smo mi u Stenjevcu - onda smo u ludnici. Podupirati dakle ovakovu umjetnost i umjetnike, bilo moralno bilo materijalno, značilo bi počinjati ubijstvo na vlastitom narodu.« Korenić, protivno tomu, polazi od toga da postoje stalni zakoni kršćanske, ali i naravne estetike i estetike, prema kojoj je svrha umjetnosti »uzgajati i pridizati čovjeka i ljudsko društvo u njegovim moralnim težnjama, napose oplemenjivati njegovo religiozno čuvstvo.«

Uz to i niz drugih tekstova, napisao je više zapaženih članaka i rasprava o pedagoškim i katehetiskim pitanjima. Zauzimao se za gradnju novih crkava u Zagrebu, primjerice sv. Blaža, za izgradnju svećeničkog doma, obnovu zagrebačke katedrale i dr., a podupirao je i povratak isusovaca u Zagreb. God. 1900. bio je tajnik pripravnoga odbora I. hrvatskog katoličkoga sastanka, među najzaslužnijima za njegovo održavanje, uredivši i tiskajući zapisnik kongresnih govorova i rasprava.

»Svećenstvo treba da vodi, a ne da bude vođeno«, pisao je (1896). Nastojao je, vođen time, proširiti »Katolički list« i učestati izlaženje. Iako je otklanjao ideju osnutka katoličke političke stranke jer bi, smatrao je, ona još više podijelila ionako politički podijeljen narod, želio je da svećenstvo jedinstveno nastupa prema svim društveno-političkim pitanjima. No kada je osnovano Hrvatsko katoličko tiskovno društvo, koje je pokrenulo pravaški usmjeren politički list »Hrvatstvo«, suprotstavio se tomu. (Navodno je, kako je napisao Petar Grgec, Korenić potom dobio od staroga biskupa izjavu da su utemeljitelji Hrvatskog katoličkog tiskovnog društva dobili njegovu [Strossmayerovu] potporu odnosno potpis 'furtim' [kradom], što je poslužilo uvođenju ozloglašenog pojma 'furtimaš' u hrvatski javni život.« Zbog svega toga odstupio je s mjesto urednika »Katoličkog lista«.) S vremenom politički se približio S. Pribićeviću i Radiću, kojemu je nakon smrti redovito služio mise zadužnice.

Bijaše on ne samo britke misli, već i sućutna srca, pa je za vrijeme I. svjetskog rata svu svoju imovinu dao u javne svrhe za dobro narođa. »Čovjek stalnih idea«, kako je naglasio u sprovodnom govoru njegov kolega kanonik dr. Ferdo Rožić, umro je Korenić u Zagrebu 27. studenoga 1940. ■

UZ PORUKU HRVATSKOGA PREDSJEDNIKA O KAPI PARTIZANKI (3)

Za Hrvate zlokobna kombinacija dviju ideologija

Povodom nedavne generalizirajuće izjave hrvatskoga Predsjednika, uz gromoglasno skandiranje okupljenih »Tito, Tito!«, da su kape partizanke poruke ljubavi i mira te da su one donijele slobodu i demokraciju, objavljujemo podatke o partizanskim ratnim i poratnim zločinima nad trudnicama i djecom, koji govore o naravi komunističkog totalitarizma i tobožnjega hrvatskog antifašizma te njihovih simbola.

Tomislav Vuković

Razumijevanju partizanske okrutnosti i beščutnosti u ratnim i poratnim zločinima prema zarobljenim vojnicima i civilima svih dobi obaju spola, pripadnicima hrvatskoga naroda, može pridonijeti uz ostalo činjenica da je mnoštvo četnika tijekom Drugoga svjetskog rata, posebice pri njegovu završetku, stupilo u partizanske odrede uz suglasnost samoga vrhovnog zapovjednika Josipa Broza Tita, što je spomenuto u prošloome nastavku. U tom je kontekstu citirano svjedočenje bliskoga Titova suradnika, partizanskog pukovnika Adila Zulfikarpašića, vrijedan prilog ali, važno je istaknuti, nije to jedino povijesno vrelo jer u nizu sličnih o tome govore i vojni i partijski dokumenti same »Narodnooslobodilačke vojske«. Trebala bi posebna studija i puno prostora da se barem dio njih citira, pa je dovoljno, tek kao primjer, navesti izvješće od 6. lipnja 1944. s partijskog sastanka KPH Biograda, koji je ujedno bilo i savjetovanje s tamošnjim Kotarskim komitetom SKOJ-a. Na sastanku je potanko od mesta do mesta analizirana vojna situacija, partizanska promidžbena djelatnost, raspoloženje puka s naglasom na »popove i učitelje koji su izdali revolucionu«, brojno stanje članova Komunističke partije i Saveza komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ), nužnost »likvidiranja« svih nepodobnih i dr. Među pojencima nabrojanim mjestima: Biograd, Visočane, Zemunik, Prkos, Briševi, Poljica, Podvirje Gornje, Turanj, Pakoštane, Drage, Filip-Jakov, Tkoni i druga, spominje se i Dračevac, za kojega se između ostaloga doslovce kaže: »Ima 8 četnika koji traže vezu s partizanima« (prijepis izvornika u posjedu autora, T. V.).

Promašena Predsjednikova poruka

Stoga nikoga ne treba čuditi beskrupuloznost i temeljitost pripadnika partizanskih postrojba i kasnije jugoslavenskih vlasti u novonastalom državi u »čišćenju« tzv. »narodnih neprijatelja« među Hrvatima, jer su oni plod, samo na prvi pogled čudnovate kombinacije dviju ideologija:

● Sofija Rožić snimljena u Zagrebu 1943., iste godine kada su je partizani i ubili

»Sofija se Rožić nikada svojoj obitelji nije vratila i nikada joj nije pronađen grob. Imala je 25 godina, bila je u šestom mjesecu trudnoće, ostavila je iza sebe supruga Đuru, i dvoje djece: 5-godišnju Mariju i 2-godišnju Milku.«

ščeg pogubljenja bez suda i presude, odvođenja iz domova u nepoznato bez povratka, bacanje pobijenih u nepristupačne špilje, jame i rudarska okna, ubijanje cijele obitelji zbog »krivnje« samo jednog njezina člana, među kojima i nevinih staraca, žena i djece, sastavljanje optužnica nakon pogubljenja, odvođenje ranjenika iz bolnica na stratišta, nasilnički ideo-loški (pre)odgoj djece i maloljetnika te njihovo slanje s tim ciljem u nekadašnji Sovjetski Savez, Čehoslovačku i druge komunističke zemlje, protupravno otimanje i pljačkanje nekretinja, slanje u logore i na prisilni rad, rasistički odnos prema pripadnicima

nekih naroda i progonstvo gotovo svih njegovih članova, preoravanje i zatiranje grobnih humaka, do izbacivanja iz škola, fakulteta i s radnoga mjesta itd. - a sve u ime samo jednoga simbola - zvijezde petokrake i svega onoga što on simbolizira!

Zato je ovogodišnja poruka hrvatskoga Predsjednika ostarjelim partizanima u Srbu o ponovnom ponošnom nošenju kape partizanke promašena i suvišna. Oni su i tako svih ovih desetljeća bili ponosni na nju i sve što je (zlo)činjeno u ime onoga što je ona simbolizala. Kako i ne bi, kada nitko od njih nije odgovarao ni za jedan jedini počinjeni zločin, dok su uživali brojne društvene povlastice, između ostalih i na račun obitelji žrtava, što je najblaže rečeno - perverzija bez premca.

Odvodenje »na saslušanje« u Glinu

Morbidne krune »petokrakinih« zločina bez sumnje su oni počinjeni nad najnemoćnjima - trudnicama i djecom. Ti su zločini, govoreći teološkim rječnikom, »do neba vapijući grijeh«, a krivnju s ruku krvnika ne mogu sprati nikakve euforične proslave ustanaka, prigodničarski politički govor ili otkrivanje velebitih antifašističkih spomenika. O toj se temi također dugi niz godina šutjelo, ali istina je strpljiva, spora i pobjedička.

Nekoliko sljedećih primjera (čije objavljinje započinjemo u ovome broju) ne iziskuju komentar, dovoljno ih je predložiti javnosti, a potom neka svatko prosudi imali mjesto ponosu pored kape partizanke i zvijezde petokrake. Jesenjeg poslijepodneva g. 1943. u kuću obitelji Krovinac u Gori, starom srednjovjekovnom naselju na Banovini između Petrinje i Gline, ušla su dvojica naoružanih partizana i naredili 25-godišnjoj Sofiji Rožić, koja se slučajno zatekla kod rodbine, da pode s njima u Glinu na saslušanje. Odrješite i hladne riječi prestrašile su ne samo nju nego i njezinu šogoricu 36-godišnju Baru Krovinac. Barina kćer, 10-godišnja Maca, nijemo je promatrala problijedjelu majku i ujnu. Sve tri su ubrzano briznule u plač, pa je jedan od partizana, da smiri situaciju, predložio neka i mala Maca pode s njima, pa će se njih dvije zajedno vratiti. Nakon naporna hoda u smiraj dana u selu Prekopi djevojčica je izjavila da ne može dalje hodati. Zato su dijete ostavili u jednoj kući da prenoći i pričeka do jutra svoju ujnu. Mlada je žena zagrlila i poljubila Macu i krenula s partizanima prema Glini. No, Sofija se Rožić nikada svojoj obitelji nije vratila i nikada joj nije pronađen grob. Imala je 25 godina, bila je u šestom mjesecu trudnoće, ostavila je iza sebe supruga Đuru i dvoje djece: 5-godišnju Mariju i 2-godišnju Milku. Živjela je kao i sve brižne majke za svoju obitelj, dječu, obavljala je svagdašnje seoske poslove, a bila je kriva i ubijena samo zato što joj je muž bio u domobranima. Posljednje trenutke svoje trudne ujne puno godina kasnije ispričala je 75-godišnja Marija Maca Pentek rođ. Krovinac. Čula je da je Sofija ubijena na Poglediću, brdu iznad Gline, gdje je tada bilo partizansko stratište, ali podatak nije potvrđen jer u okolini Gline postoji nekoliko neistraženih masovnih grobnica.

NASTAVLJA SE

Ministar protiv Predsjednika ili lud, zbumen, normalan?

— O krajnje nedosljednom, neozbiljnem i proizvoljnom odnosu (u ovisnosti o dnevno-političkoj potrebi) predstavnika sadašnjih hrvatskih vlasti prema simbolima komunističkog totalitarizma svjedoče izjave, s jedne strane hrvatskog Predsjednika, a s druge strane ministra obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Naime, kao što je već istaknuto, hrvatski je Predsjednik crvenu zvijezdu petokraku stavio u potpuno (neprimjeren i neobjektivan) pozitivan kontekst, a ministar u krajnje negativan kada je na nedavnoj konferenciji za novinare napao političkoga protivnika izjavivši da mu samo nedostaje »petokraka na čelu«. Bez obzira na to što su izjave odnosile na isti simbol u potpuno različitim povijesnim okolnostima, one podsjećaju na televizijsku emisiju »Lud, zbumen, normalan...«. Stoga bi bilo krajnje vrijeme da se zvjezda petokraka od predstavnika najviših hrvatskih vlasti napokon počne vrednovati ujednačeno: ili protivno ili u skladu sa svim međunarodnim dokumentima o osudi totalitarnih režima.

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Ante Jagar - budničar kršćanske lirike

Dr. Vladimir Lončarević

Kada je u siječnju ove godine predsjednica Hrvatske vlade otvorila nove prostorije Gradske knjižnice Ante Jagara u Novskoj, mnogi su se pitali o kome je riječ - tko je taj po kojemu je vrijedno nazvati jednu knjižnicu?

Rođen u Novskoj 7. studenoga 1867., svećenik Ante Jagar je, ne dočekavši 20. st., o čijim protagonistima kršćanske kulture većnom pišemo, svojim pjesničkim djelom na znakovit način otvorio novo poglavje hrvatske kršćanske lirike koja će svoj puni procvat doživjeti u prvoj polovici prošloga stoljeća.

Studirao je bogosloviju u Zagrebu, gdje je i zaređen za svećenika 1892. godine. Početkom kolovoza 1892. odlazi u Novu Gradišku i u novogradnjoj Spomenici župe Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije zabilježen je njegov dolazak za kapelana i katehetu. God. 1895. zbog sudjelovanja u protumađarskim demonstracijama prigodom posjeta kralja i cara Franje Josipa Zagrebu premješten je u župu Orubica. Radio je potom kratko, od 1897. u Zagrebu kao prvi urednik pedagoškog časopisa »Kršćanska škola« pišući članke iz područja kateheze i duhovna razmatranja. S tog područja izdaje tri knjige: »Neću psovati niti prokljinjati« (1897. dva izdanja, treće 1898. a četvrto 1899). God. 1898. u vlastitoj nakladi objavljuje i druga dva djela s područja kateheze i duhovnih razmatranja: »Vraćanje i gatanje« i »Spasi dušu svoju«, posvećeno sakramentu ispovijedi. U tim trima knjigama obraća se izravno »hrvatskom narodu«, kako veli, »ne da te korim i da se rugam siromaštvu tvome duševnom, nego da te poučim o onome, u čemu s neznanja svoga grijesiš kao kršćanin«. Želja mu je »da se i katolici u gradovima našim probude iz vjerskoga nehaja i mrtvila, da se i u njima oživi vjera«. Tada radi kao duhovnik u Psihijatrijskoj bolnici u Stenjevcu i katehetu u samostanskoj školi sestara sv. Vinka Paulskoga (milosrdnice) u Zagrebu. Razboljevši se od tuberkuloze, koja je tada kosila mnoge naše književnike, umro je u 5. listopada 1899. u 32. godini u obiteljskoj kući u današnjoj Osječkoj ulici u Novskoj.

Javio se pjesnički u vremenu kada je u Hrvata religiozna poezija bila prilično oskudna. Kranjčevićeva se lira tek budila, a Hrvatska je u 19. nego u 20. st., a uz to je umro »u dobi kad istom počne običan čovjek zrijevati« (A. Petracić); makar je dio njegova pjesništva prigodnog i epigonskog karaktera, Jagar je bio istančan lirik elektrotona, vješt u sonetu dotjerane i pravilne forme, ali i u tzv. narodnim oblicima osmeračkoga stiha. Stoga je, premda nevelika opusa, s pravom uvršten u antologije religiozne lirike, prije svega one marijanske tematike. Nedvojbeno, uz svećenika pjesnika Stjepana Ilijaševića, također Slavonca, Jagar je svojom religioznom lirikom najavio rođenje novog naraštaja hrvatskih pjesnika kršćanskoga nadahnuća.

Premda u njegovoj ostavštini ne ostade ništa do jedine fotografije, koja se čuva u Arhivu Zagrebačke nadbiskupije, njegove pjesme, posebice marijanski »Sonetni vijenac«, trajan su mu spomenik. ■

ramašić, Tresić-Pavičić, Badalić, Arnold, Ilija Okruglić i drugi pjesnici dotali su se religioznih tema više usput i prigodno, odnosno, kako pišući o Jagaru kaže Željko Voborski, »premda su gotovo svi pjesnici u svojim pjesmama spominjali Boga ili zazivali njegovu pomoć - ali rijetko je koji pjesnik odabrao baš religioznu tematiku« kao os svojega pjesništva. Od 1888. do 1895. objavljivao je pjesme u listovima »Vrhbosna«, »Katolički list«, »Obzor«, »Crvena Hrvatska« i »Glasnik Biskupije đakovačke«, da bi ih sabrao god. 1895. u zbirci »Vjeri i domu«. Pjesme posvećuju braći svećenicima: »Vama - mila braća moja, / Pod stjegom Krista što ste, / Koji hrabri usred boja / Za dom - vjeru potekoste; / Vama dični borioci / Za pravice roda svoga, / Vama slavni pregaoci / Čistog duha hrvatskoga, / Prve ove uzdisaje / Vama na čast pjesnik daje.« Već iz naslova i ovih stihova jasno se nazrijevaju motivi i nosive teme njegova pjesništva: vjera i domovina. Dok je u domoljubnoj tematici uglavnom »gazio već uobičajenom stazom,... u njega je važnija religiozna žica« (A. Petracić). U niski religiozni pjesama od najvećeg su umjetničkog, ali i književnopovjesnog značenja marijanske pjesme, posebice »Sonetni vijenac«, sastavljen od petnaest soneta, napisanih u jedanaestercima. To je »prvi oveći niz pjesama u slavu Majke Božje u novijoj hrvatskoj književnosti 19. stoljeća«. Za kratku karakterizaciju toga pjesnički dotjerana djela navodimo posljednji, petnaest sonet, sastavljen od prvih odnosno posljednjih stihova prethodnih četrnaest:

»Ljepota tvoja iznad sunca, raja, / Po Božjem rodstvu naša majko draga; / Ti spas nam donje vlast da satre vrata / Nebeskih dajući zemlji okrepljaja.// U provat stasmo s tvoga pohodaja, / Po tebi Božjem dostašmo se praga; / Sa tvoje pravde nam se oprla ljava, / I uzdah doče dugih uzdisaja. // Tajinstvenim te velom nebo krije, / Pa ko da tebe, čudna majko, shvati, / Ko sjaju tvom se načudio nije; // Na tebe milost sva se Božja sjeti, - / Na nebu, zemlji - vječna ti je slava, / Vijencem slavne vjenčana ti glava.«

Premda je Jagar stilski bio više u 19. nego u 20. st., a uz to je umro »u dobi kad istom počne običan čovjek zrijevati« (A. Petracić); makar je dio njegova pjesništva prigodnog i epigonskog karaktera, Jagar je bio istančan lirik elektrotona, vješt u sonetu dotjerane i pravilne forme, ali i u tzv. narodnim oblicima osmeračkoga stiha. Stoga je, premda nevelika opusa, s pravom uvršten u antologije religiozne lirike, prije svega one marijanske tematike. Nedvojbeno, uz svećenika pjesnika Stjepana Ilijaševića, također Slavonca, Jagar je svojom religioznom lirikom najavio rođenje novog naraštaja hrvatskih pjesnika kršćanskoga nadahnuća.

Premda u njegovoj ostavštini ne ostade ništa do jedine fotografije, koja se čuva u Arhivu Zagrebačke nadbiskupije, njegove pjesme, posebice marijanski »Sonetni vijenac«, trajan su mu spomenik. ■

UZ PORUKU HRVATSKOGA PREDSJEDNIKA O KAPI PARTIZANKI (4)

Kamo su »nestale« trudnice iz logora Vitkring?

Povodom nedavne generalizirajuće izjave hrvatskog Predsjednika, uz gromoglasno skandiranje okupljenih »Tito, Tito!«, da su kape partizanke poruke ljubavi i mira te da su one donijele slobodu i demokraciju, objavljujemo podatke o partizanskim ratnim i poratnim zločinima nad trudnicama i djecom, koji govore o naravi komunističkog totalitarizma i tobožnjeg hrvatskog antifašizma, te njihovih simbola.

Bezbržna igra djece u Vitkringu 1945. (iz dokumentacije Franca Vrbica i dr. Petera Troppera)

Tomislav Vuković

— Svjedočenja i povijesnih zapisa o partizanskim zločinima nad trudnicama nema previše, a i ono malo što ih ima nisu sabrani na jednom mjestu (što bi mogao biti poticaj za neko znanstveno istraživanje). Nije riječ samo o izravnom brutalnom ubijanju, nego i (ne)izravnoj odgovornosti za pogibiju žena koje su, pjesnički rečeno, pod srcem nosile novi život i budućnost naroda i ljudskoga roda.

Urlik, mračni prozori i tišina

Jedan je takav potresan događaj opisao istaknuti hrvatski povjesničar, književni teoretičar i pisac Stanko Lasić: »Najdublje me je pogodilo jedno hapšenje u Branimirovoj ulici (u Zagrebu, op. T. V.), nedaleko od nas... Iz zgrade koja se nalazi odmah do trga - danas je tu 'plac': trgovinice, štandovi, plehnati kafići - prolomio se jedne noći iz drugog kata jeziv krik, urlik jedne žene, na dam vam ga, ubit će se! Zvoni cijela ulica, zvoni cijeli kraj, glas se ne stišava, on postaje sve prodorniji, sve tragičniji. Žena plače, više da je trudna (sva su isticanja u citatima moja, op. T. V.), preklinje, moli, vapi, baca se, udara glavom o zid, očito je da rukama hvata onoga koga odvode, on šuti, njegov se glas ne čuje, a ona ne prestaje, nego i dalje urliče životinskom snagom koja bi probudila i gluhog. Prozori su njezina stana osvijetljeni, a cijeli je kvart utami. Ni na jednom jedinom prozoru nisam video svjetlo, nitko se nije usudio biti svjedokom ovog čina, svi su u tmici svoje sobe i svog srca slušali

ovo preklinjanje i molbu, nijemi prisustvujući uzaludnoj borbi i osamljenosti ove žene. Njezin se urlik penje i penje, odjednom prestane, a istodobno se čuje tup udar koji svjedoči da se bacila kroz prozor. Ne znam što sam dulje nosio u sebi, njezin urlik, mračne prozore, ili tišinu koja je nastala poslije njezina pada. Od te mi se tišine zaledio dah« (Stanko Lasić: »Autobiografski zapisi«, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2000, str. 169).

Nije zgorega podsjetiti čitatelje kako nije riječ o zapisu nekakvog »desničara«, »ustašoida«, »povijesnog revizionista«, »NDH nostalgičara« i sličnog pogrdnog naziva, koji su se po bivšem hrvatskome predsjedniku, nekolicini povjesničara i većini vodećih kolumnista u hrvatskim medijima »udomačili« u javnom govoru, nego o vrhunskome intelektualcu, nekadašnjem partizanu, članu SKOJ-a (Saveza komunističke omladine Jugoslavije), koji je čvrsto vjerovao u »marksističku teleologiju« (Lasić, isto, str. 94), koji je imao svu relevantnu marksističku literaturu »u malome prstu« (isto, str. 112), koji o komunizmu govoriti kao o svome »domu« (isto, str. 110), ukratko, koji to svoje životno razdoblje naziva »komunističkim fanatizmom« (isto, str. 95). Na književnome skupu održanom povodom njegova 80. rođendana u srpnju 2007. javno je rečeno kako je on »aktivno pripadao totalitarističkoj vlasti i kao organizacioni sekretar SKOJ-a izbacivao svoje kolege iz srednje škole i organizirao grupe za premlaćivanje neistomišljenika«, ali »kada se počeo udaljavati od totalitarizma, tim istim

NASTAVLJA SE

Simboli unutarnje logike komunističkoga režima

— Hrvatska je javnost gotovo jednodušna u ocjeni intelektualno-moralne veličine i autoriteta na nekadašnjoj hrvatskoj političkoj sceni pokojnog pjesnika, filozofa, eseista, političara, govornika... Vlade Gotovca, pa ga se u kontekstu današnje uporabe partizansko-komunističkih simbola također vrijedi sjetiti. On se, naime, u lipnju 2000. u raspravama o zabrani »desnih« simbola i znakovlja u budućim zakonskim normama zalagao da se zabrane i slični »lijevi rekviziti« jer su, po njemu, i jedni i drugi na ovim prostorima znaci i ostaci totalitarnih ideologija. U onodobnoj je vladajućoj koaliciji pod vodstvom SDP-a takav prijedlog, očekivano, izazvao zgrajanje i nevjericu, pa je podnositelj prijedloga, ponovno očekivano, bio izvrgnut nečuvenome medijskom »razapinjanju«. Među ne tako brojnim intelektualcima koji su

Gotovca tada javno podržali bio je i Stanko Lasić koji se složio s njegovom tvrdnjom da »to pitanje nije moguće skinuti s dnevнog reda« i da »u Hrvatskoj doista neće biti ideološkog mira dok se ono ne riješi«, istaknuvši da se »današnjoj demokratskoj vlasti mnogo teže boriti protiv lijevog negoli protiv ustaškog totalitarizma«, te da je »komunistički režim od 1945. godine činio veliko зло, što nije proizlazio iz 'poremećenosti' nekih lidera, već iz unutarnje logike njegova funkcioniranja« (»Račana ruše lijevi radikali«, »Slobodna Dalmacija«, 21.-22. lipnja 2000.). Skladno spomenutim prilično logičkim i povijesno utemeljenim ocjenama: Nije li u Hrvatskoj došlo vrijeme da se ponovno promisli o javnoj uporabi komunističkih simbola i znakovlja, i svega onog (zla) što oni predstavljaju, ne samo na skupovima u Srbu i Kumrovcu? ■

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Stjepan Ilijašević - ilirac, pjesnik i pedagog

Dr. Vladimir Lončarević

poglavlja posvećena prosvjetljivanju uma, oplemenjivanju srca i izobražavanju volje (koliko su te metodičke vodilje prisutne u današnjem školstvu?). Knjiga je namijenjena svećenicima, učiteljima, roditeljima i svim prijateljima mladoga naraštaja. Osim toga, napisao je i dva školska udžbenika: »Pismovnik ili Naputak o sastavljanju raznih pisamah«, 1852, te »Čitanku za II. razred nižih pučkih učionica«.

Na početku svog književnog rada pisao je latinskim jezikom, ali je pod utjecajem iliraca počeo stvarati na materinskom jeziku. Rado se družio s Pavlom Stoosom, Vjekoslavom Babukićem, Matom Topalovićem, Vladislavom Vežićem i osobito Preradovićem, koji je na nj i pjesnički utjecao. Svoju liriku u početku objavljuje u raznim časopisima, da bi poslije izdao četiri zbirke: »Izabrane pjesme«, 1876, »Nove pjesme«, 1884, »Šala i satira«, 1892, te »Zimzelenke«, 1901. (koje je u novom izdanju 1994. priredio prof. dr. Stjepan Babić). Pisao je u duhu tada naglašeno prisutnog shvaćanja pjesnika kao narodnoga prosvjetitelja i proraka (poeta vates). Tako će i sam reći da su »pjevači budne čete« naroda, a »pjesme što im svjetom lete / munje su i gromovi« koji imaju buditi pozaspali narod. Uz domoljubne, zavičajne, satirične, dječje i druge pjesme te one posvećene svakodnevici, stoje i brojne religiozne pjesme. Ako umjetničkom vrsnoćom svojih pravilno građenih vezanih, no i slobodnih stihova (!), nije Ilijašević zapamćen kao pjesnički prvak, premda mnogim stihom može stati uz bok Preradoviću, on je i danas pjesnik koji se može sa zanimanjem čitati, posebice zaslužan kao buditelj duhovne lirike. Već je ovdje bilo rečeno da je preporodno i postpreporodno vrijeme bilo pooskudno poezijom kršćanske motivike. Šeona joj je stoga, da bi joj vratio važnost, dao posebno mjesto u svojoj »Antologiji pjesničtvu hrvatskoga i srbskoga narodnoga i umjetnoga« (umjetničkoga, prim. V. L.) iz godine 1876, ali već joj Hugo Badić u svojoj »Hrvatskoj antologiji umjetnoga pjesničtvu starijega i novijega doba« iz god. 1892. govoři i nije dao mjesta. Baš u to doba ispisjeao je Ilijašević niz pjesama protkanih kršćanskim motivikom vezanom uz Boga, Krista, Bogorodicu, euharistiju, kršćanske blagdane i molitve. Kao ilustraciju navедimo ovih nekoliko stihova iz pjesme »Vjera«:

»Sveta vjero! ti si glasnik mira,
Ti si zvijezda širom tamne noći,
U dvojbah si kotva posred vira,
Vieke majka čudotvorne moći.
Makar kuca kobni smrti čas,
Komu srdce ti si obrabila,
Nek se sruši na nj i pakla sila,
On u tebi s nadom gleda spas.«

Kao i toliki narodni zasluznici, danas je nažlost i Ilijašević gotovo nepoznat široj javnosti. Čuvaju nasreću spomen na nj njegovi Oriovčani, gdje mu je podignuto poprsje i škola nazvana njegovim imenom, a ovaj prikaz ima poslužiti kao malii doprinos obnovi uspomene na »uzornoga svećenika, požrtvovnoga rodoljuba, zasluznoga pisca hrvatskoga, plemenitoga čovjeka, oduševljenog radnika oko narodne prosvjete«, kako je napisao za nj njegov prijatelj svećenik dr. Stjepan Bosanac. ■

UZ PORUKU HRVATSKOGA PREDSJEDNIKA O KAPI PARTIZANKI (5)

Djeca u strategiji ubijanja potencijalnih neprijatelja

Povodom nedavne generalizirajuće izjave hrvatskoga Predsjednika, uz gromoglasno skandiranje okupljenih »Tito, Tito!«, da su kape partizanke poruke ljubavi i mira te da su one donijele slobodu i demokraciju, objavljujemo podatke o partizanskim ratnim i poratnim zločinima nad trudnicama i djecom, koji govore o naravi komunističkog totalitarizma i tobožnjega hrvatskog antifašizma te njihovih simbola.

Tomislav Vuković

— Likvidacija i svaka druga vrsta zločina protiv djece u Drugome svjetskom ratu i nakon njegova završetka od partizanskih postrojba (vođenih revolucionarnim zanom) da su i djeca »narodnih neprijatelja« također potencijalni neprijatelji, ali i natruhama četničke ideologije po kojoj svi Hrvati trebaju nestati) jednako su strašni i potresni kao i protiv trudnica. Čini se da o njima, barem zasada, postoji nešto više dokumenata i svjedočenja od zločina prema trudnicama, ali ni oni nisu sabrani na jednome mjestu i sustavno znanstveno obrađeni.

Malodobni Miljenko - u povorci tisuća nevinih

Budući da je povod i razlog ovome feljtonu proslava »ustanka« u Srbu, potrebno je početi od njega. Da je riječ o četničkome ustanku (bez obzira na to što nisu svi »ustanici« bili pripadnici četničkih postrojba, kako je to već i spomenuto u jednom od prošlih nastavaka, ali su, što je neprijepono, gotovo svi oni bili vođeni četničkom mržnjom prema svemu hrvatskome) pokazuje i podatak da su u zločinačkome pohodu nakon »ustanka« u Srbu 27. srpnja 1941. stradali Hrvati u selu Brotinji nadomak Donjem Lapcu. Prema povijesnim podacima, njih 38-ero, svi prezimena Ivezić, bačeni su u obližnju jamu, od kojih je najstariji Luka imao 82 godine a najmladi Jakov 2 godine!

U prošlome nastavku citirani Stanko Lasić u svojim je sjećanjima, objavljenima kao vrlo vrijedno književno djelo s mnoštvom povijesnih podataka, pisao i o pogubljenju velikog župana u Karlovcu Nikole Tusuna i njegove obitelji, supruge Štefice i maloljetnog sina Miljenka, s kojim je inače od djetinjstva prijateljevao: »Sudovi 'narodne vlasti' nisu se mnogo brinuli za osobnu odgovornost, potpadao je pod 'kolektivnu odgovornost' Pavelićeva režima. Skidala se glava režimu i svima koji su u njemu imali odgovorne funkcije. Nije se mnogo pitalo koliko je tko osobno kriv za zločine režima. Procesi su bili utemeljeni na tom principu i zato su se često pretvarali u lakrdiju i sudsku karikaturu. Prema svemu što ja znam, Nikola je Tusun zavrijedio neku vremensku kaznu, ali nikako vješanje. Nije bio ni krvnik ni ubojica. O tome u meni nema ni trunka dvojbe. Platilo je, kao što je sam bio svjestan, Pavelićev zločin. I, naravno, postao je žrtva našega zločina, pravde koja je bila sve samo nepravda.

Kakva je bila njegova osobna krivnja teško će se ikada utvrditi. Vjerljatno mala. Ali je nedvojbeno ovo: žena i maloljetni sin bili su potpuno nevinji. Njima 'narodnooslobodilački' ubojice nisu imali što pripisati. Platili su očev, odnosno suprugov grijeh. Ja sam svjedok da je Štefica

● Izravnu posljedicu četničkog »ustanka« u Srbu i njegove zločine simbolizira i zapušteno groblje u Borčevcu; umjesto da hrvatske vlasti imenuju počinitelje i barem ih simbolički osude, one ih slave i podižu im spomenik

Tusun stajala daleko od bilo kakve državne, političke ili društvene dječatnosti, dapače nastojala je ublažiti boli i tegobe gdje je mogla. Miljenko čak nije htio čuti za ustaške jurišnike. Muhi nije krilo otkinuo, a kamoli je zgazio. Bio je čista, pravedna i česta dobrota. Kad ga je smrt pokosila, tek je išao prema osamnaestom rođendanu (sva su isticana u tekstu moja, T. V.) jer je rođen 16. listopada 1927. Smaknuće Miljenka i njegove majke zločin je prvog reda. Nešto strašno i neoprostivo. Nije se radilo o ovoj ili onoj samovolji, o ovoj ili onoj pogrešci kako su takvi zločini objašnjavani, čak opravdavani. Riječ je o

U zločinačkome pohodu nakon »ustanka« u Srbu 27. srpnja 1941. stradali su i Hrvati u selu Brotinji nadomak Donjem Lapcu. Prema povijesnim podacima, njih 38-ero, svi prezimena Ivezić, bačeni su u obližnju jamu, od kojih je najstariji Luka imao 82 godine a najmladi Jakov 2 godine.

strategiji, o sistemu: pobiti što više budućih potencijalnih neprijatelja. Miljenko je dio one goleme povorke tisuća i tisuća nevinih ljudi koje smo u pobjedičkom slavlju pogubili mi, oslobođitelji zemlje. Država rođena u takvom zločinu moral je propasti. Kad-tad. To je bio njezin istočni grijeh, počinjen ne samo u Hrvatskoj nego na svim prostorima Jugoslavije... U zločinu se rodila, u zločinu je rasla i u zločinu je i nestala» (Stanko Lasić: »Autobiografski zapisi«, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2000, str. 208-209).

Dječaci od 15 do 17 godina zaklani noževima

Danas više nije nekakva nepoznаницa da je pobjedička Titova vojska na križne putove natjerala ne samo zarobljene pripadnike vojnih postrojba nego i civilne: starce, žene pa i djecu, u cilju njihove likvidacije. Kako se ne zna, a vjerojatno se nikada ni saznati neće, broj likvidiranih na križnim putovima, ne zna se ni broj djece stradale u tim okolnostima. Neka su ipak imala sreće jer su nakon nekog vremena pješačenja u paklenim uvjetima puštena na slobodu, o čemu govor i knjiga: »Bleiburg i križni putovi 1945. Popis sudionika članova udruge Hrvatski domobran«, u kojoj je pod rednim brojem 2014 zapisan »Kužatko (Otto) Želimir«. Za njega je u rubrici

»mjesto stanovanja« zabilježeno: »Sl. Preserje, Podpeč 6a«, a u rubrici »čin i jedinicu« - »dijete!« Nadalje, pod »datumom predaje« zapisano je: »Rimske Toplice, 9. 5. 1945«, a kao »datum otpuštanja« iz zarobljeništva navedeno je: »Trbowlje, 8. 9. 1945.«

U popisima bivše Saborske komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava zapisane su 74 osobe iz Orahovice, koje su partizani odveli iz njihovih domova u logor Slatinski Drenovac i koji se nikada nisu vratili, a među njima su i maloljetnici. Matija Pokrivka, umirovljeni fotograf i slikar rodom iz orahovackog kraja, koji živi u Zagrebu, izjavio je da su partizani u većini slučajeva uhićene Hrvate klali noževima. **Djeca su prema dostupnim podacima imala od 15 do 17 godina.** Pod rednim br. 4 zapisan je Ivan Molnar, rođ. 1927. u Bankovcima, a godina kada je nestao ili je ubijen - 1942, pod rednim br. 14 Ivan Pitz, rođ. 1927. u Bankovcima, nestao 1943, pod br. 30 Kiro Mart(u?) Ška, rođ. 1928. u Bankovcima, nestao 1943, po br. 46 Slavko Erdeljac, rođ. 1927. u Orahovici, nestao 1944, pod br. 51 Karlo Hrala, rođ. 1926. u Orahovici, nestao 1943.

Dvanaestogodišnjak u masovnoj grobnici

Prema izjavi za javnost Hrvatskog odgovornog društva, od 8. svibnja 2010., među pogubljenima u zagrebačkoj Kustošiji bilo je 12-godišnje dijete: »Dana 8. svibnja 2010. svjedok Rudolf Hrdok (1931) iz Zagreba dao je izjavu Hrvatskom odgovornom društvu (snimljeno videozapisom) o masovnim grobnicama i stratištima iz svibnja 1945. počinjenima od partizana na Gornjoj Kustošiji. Prema tom iskazu, u jednoj od kustošijanskih masovnih grobnica (djelomično ekshumiranoj 28. lipnja 2010) nalazi se 17 vojnika i jedno dijete u dobi od oko 12 godina.

O tac i stric svjedoka Rudolfa Hrdoka, Josip i Gašpar Hrdok, koji su uz još neke mještane morali pokapati žrtve, prenio je svojim ukućanima da je među žrtvama bio i dječak koji 'još nije imao dlačice', dakle, još nije bio u pubertetu.

Žrtve su odmah pouklasku partizana u Zagreb, 8. ili 9. svibnja 1945., odvedene iz smjera današnjeg kružnog toka na Gornjoj Kustošiji dvjestotinjak metara prema jugoistoku. Tu su, pod starom vrbom ubijeni i zatim dvadesetak metara dalje pokopani.«

Da partizani u poraću, već »prekaljeni« u likvidacijama »državnih neprijatelja«, nisu imali nikakvih moralnih dvojba ili problema u pogubljanju djece, svjedoče i njihovi dokumenti u kojima su hladnokrvno zapisivali podatke o pobijenoj djeci. Tako je u popisu pobijenih i osuđenih od strane NOP-a na području Đeletovci (koji je sastavio predsjednik tamošnjeg Mjesnog narodnooslobodilačkog odbora Martin Damjanović), od 1. studenog 1945., pod br. 11 zavedena Ana Pejak, rođ. 1930, koja je pogubljena 25. svibnja 1945. od, kako doslovce piše, »partizanskih odreda«. U rubrici »opaska« bez ikakvih je problema zapisano »kao dijete«. Nije teško izračunati da je djevojčica tada imala 14 ili 15 godina (Josip Jurčević: »Bleiburg, Jugoslavenski poratni zločini nad Hrvatima«, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 2008, str. 307).

NASTAVLJA SE

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Kerubin Šegvić - za moralnu književnost

Dr. Vladimir Lončarević

Novinar, historik, publicist, polemičar (s Gjalskim, Matošem, Livadićem...), poliglot i posljednji u četverolistu svećenika (još Čedomil, Petravić, Hranilović) važnih književnih kritičara i povjesničara s kraja 19. i iz prvih desetljeća 20. st. don Kerubin Šegvić rođen je u Splitu 23. veljače 1867. Ondje je, kršten kao Matej Marin, proveo djetinjstvo i završio pučku školu, a zatim kao franjevački semeništatar pohađa Talijansku gimnaziju u Zadru. Uzima redovničko ime Kerubin. Nakon studija povijesti i bogoslovije za svećenika je zaređen 1899. u Zadru. God. 1890. odlazi u Zagreb na studij klasične filologije i slavistike. Istupivši god. 1898. iz franjevačkog reda, odlazi do 1900. u Beč na studij arheologije. Već piše u listovima »Katolička Dalmacija«, »Hrvatska«, »Vienac«, »Katolički list«, »Nada«, »Prosvjeta«, a kao pravač uključuje se u politički život te uređuje časopis »Novi vek«. God. 1906. poziva ga nadbiskup Stadler u Sarajevo da uređuje »Hrvatsku narodnu zajednicu« i »Napredak«. Zbog sukoba s vlastima prisiljen je ubrzo vratiti se u Zagreb, gdje se, uz službu u crkvi sv. Roka, uključuje u književni život i staje na stranu »starih« u završnim književnim polemikama. God. 1911. izdao je kratku »Povijest hrvatske (srbske) književnosti« te prvi životopis Ante Starčevića, nakon već objavljenog Kvaternikova. Sudjeluje 1913. u osnutku »Kola hrvatskih književnika«, predloživši naziv društva. Već od 1912. u prijemu mirovini zbog slaba zdravlja, uoči 1. svjetskog rata odlazi za župnika na Šoltu. Poslije rata vraća se u Zagreb i uređuje novine »Hrvatska država«, a zatim i »Hrvatski list« u Osijeku. God. 1919. kao član Starčevićeve stranke prava izabran je u Privremeno narodno predstavništvo Kraljevine SHS, a 1920. član je Ustavotvorne skupštine, ali nije glasovao za ustav. Nakon isteka mandata osniva 1924. »Hrvatsku riječ« u Splitu, gdje uskoro zbog članka »Ustani bane, Hrvatska te zove, izbavi nas iz nevolje ove« bude, kako navodi »Leksikon hrvatskih pisaca«, zatvoren. Od 1933. izdaje kulturnu reviju »Hrvatsku smotru«, služujući ujedno u kapeli Ranjenog Isusa u Zagrebu te radeći kao dopisnik za »Osservatore romano«.

Uvijek zainteresiran za povijest, potkraj dvadesetih godina posvetio se povijesnim istraživanjima, posebice o Popu Dukljaninu i Tomi Arhiđakonu, objavivši 1927. knjigu »Toma Spličanin - državnik i pisac (1200-1268)«. Otada započinje zastupati gotsku etnogenzu Hrvata. Za vrijeme NDH djelatan je u nekoliko diplomatskih misija u Vatikanu i Italiji, o čemu je napisao knjigu, ali je ustaški režim zabranio njezinu objavu. Kada je ministar Makanec javno napao nadbiskupa Stepinca, ustao je Šegvić u njegovu obranu. Ratnih godina objavio je »Gramatiku talijanskoga jezika« (1941) i »Hrvatski jezik u katoličkom bogoslužju« (1942). Uoči kraja rata nije htio bježati iz zemlje, no uskoro je uhićen i zajedno s više desetaka ljudi na jednodnevnom suđenju bez branitelja 29. lipnja 1945. osuđen na smrt strijeljanjem.

Pisao je slikovito, s mnogo primjera, pa su i njegove kritike, polemike i estetičke studije zanimljivo štivo, na granici beletristike. Sve u svemu, ostavio je don Kerubin Šegvić znatnu i vrijednu pisani ostavštinu, koja još čeka ozbiljne istraživače. ■

UZ PORUKU HRVATSKOGA PREDSEDNIKA O KAPI PARTIZANKI (6)

»Dignuti sposobne za vojsku ispod 18 godina«

Povodom nedavne generalizirajuće izjave hrvatskog Predsjednika, uz gromoglasno skandiranje okupljenih »Tito, Tito!«, da su kape partizanke poruke ljubavi i mira te da su one donijele slobodu i demokraciju, objavljujemo podatke o partizanskim ratnim i poratnim zločinima nad trudnicama i djecom, koji govore o naravi komunističkog totalitarizma i toboljnega hrvatskog antifašizma te njihovih simbola.

Tomislav Vuković

— Posljednjih je nekoliko godina objavljen popriličan broj imenoslova žrtava partizansko-komunističkog totalitarizma i u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini. Njihov je doprinos u utvrđivanju razmijera zločina u ratnom i poratnom stradanju hrvatskoga naroda od iznimne važnosti. Oni poimence, uz ostale, donose i pogubljene kao i na druge načine stradale djeće i maloljetničke žrtve, što bi bilo dobro sabrati na jednome mjestu kao sramni (kod čestitih i ideo-loški neopterećenih ljudi zasigurno ne ponosni) spomenik ljudske mržnje, uskogrudnosti, nesnošljivosti i isključivosti.

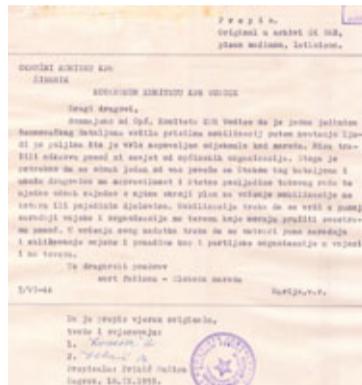
Jedan od njih je i knjiga novinara i publicista Zvonimira Despota »Vrijeme zločina« (Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb-Slavonski Brod, 2007), koja donosi mnoštvo podataka o djeci i maloljetnicima, žrtvama partizanskih i poslijeratnih komunističkih vlasti. Vrijedi navesti barem nekoliko primjera.

Vojni sudovi izriču smrte presude

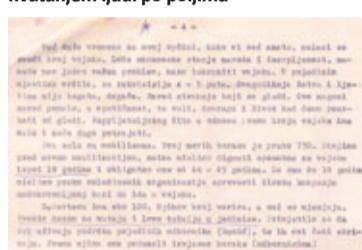
U vrlo iscrpnom poslijeratnom popisu osoba koje je tijekom 1945. i 1946. Vojni sud u Bjelovaru osudio na smrt, robiju, prisilni rad i gubitak građanskih prava nalazi se i Mici-ka (Josipa) Željezić iz Koprivničkih Bregi, rođ. 24. travnja 1928., osuđena 1. srpnja 1945. s obrazloženjem: »aktivno ustaštvo, agitacija i dostavljač«. Dakle, 17-godišnjakinja se osuđuje zbog »zločinâ« (!?) koje je počinila prije godinu, dvije, tri ili četiri godine, tj. kao 13, 14, 15 ili 16-godišnjakinja (str. 422).

Prema matičnoj Knjizi umrlih Rimokatoličkog župnog ureda u Đurđevcu zapisano je: »Joakim Tomašić, šeprt, r. 5. X. 1926., ubili ga 18. X. 1943. partizani, pokopan u Đurđevcu« (str. 438), što znači da je imao 17. godina. U crkvenim mati- cama umrlih u Kozarevcu zapisan je i »Blaž Salaj, ratar iz Kozarevca, rođen 1. II. 1928. NOV ga ubila 10. X. 1944.« (dakle, u dobi od 16 godina, op. T. V.), pronađen i 14. III. 1945., pokopan u Kozarevcu« (str. 440-441).

Prema dokumentima ondašnje Službe državne sigurnosti SR Hrvatske u bivšem kotaru Koprivnica nakon rata osuđene su osobe koje su prema godinama rođenja bile maloljetne. Tako je zapisano da je kao odmetnik »bunkeraš« osuđen i Petar Rušak, rođen 1928. u Virju na »prisilan rad« (str. 452). Kao »jataci odmetničke grupe Ivana Kverića« osuđeni su: »Marija Mustić, r. 1930. u Koprivnici«, »Slavko Puž, r. 1929. u Riječkom Polju« (str. 453.) i »Kata Brezenci, r. 1927. u Kunovečkom Bregu« (str. 453). Kao »jataci odmetničke grupe Milana Bana« pored ostalih osuđeni su: »Julijana Šipek, r. 1929. u Budan-čevici, na pet god. pris. rada« i »Bolto Horvat, r. 1927. u Budrovcu, osuđena na osamnaest mjeseci pris. rada« (str. 454). Kao »jataci odmetničke grupe Josipa Lukčina« osuđeni su: »Stjepan Kolarek, r. 1929. u Hlebinama« (str.

● Dopis u kojemu šibenski komunisti upozoravaju da se partizanski redovi popunjavaju hvatanjem ljudi po poljima

● Dokument o prisilnoj mobilizaciji maloljetnika u partizanske redove

455) i »Antun Vinceković, r. 1928. u Koprivnici« (str. 456). Među »jatacima Leona Zlatara« osuđen je »Alojz Zlatar, r. 1929. u Goli« (str. 456), a kao »jataci odmetnika 'bunkeraš'« osuđeni su: »Martin Bodinovac, r. 1927. u Koprivnici« (str. 457), »Katica Mađarić, r. 1931. u Hlebinama«, »Vladimir Sloboda, r. 1928. u Slavonskome Brodu, boravio u Vlaislavu«, »Marija Lakuš, r. 1927. u Botovu« i »Sonja Krešan, r. 1929. u Novom Selu, kotar Metković, boravila u Drnju« (str. 458).

»Kukaviće jaje« sadašnjih hrvatskih vlasti

U crkvenim maticama umrlih u Kozarevcu zapisan je: »Blaž Salaj, ratar iz Kozarevca, rođen 1. II. 1928. NOV ga ubila 10. X. 1944.« (dakle, u dobi od 16 godina).

nje beščutnom i sramotnom odnosu partizanskoga vodstva prema djeci i maloljetnicima jer oni su, kao i svi ostale dobi, bili tek puko sredstvo u ostvarenju njihovih zacrtanih ciljeva, među kojima, svakako, nije bilo »ni pod raznou« stvaranje samostalne hrvatske države, štouporno sadašnja hrvatska vlast želi «ruku pod ruku» sa Savezom antifašističkih boraca RH progrurići kao »kukaviće jaje« pod povijesnu istinu, ili uspostavu slobodnog i demokratskog društva.

Cinjenica je da partizanima nije bilo lako ni jednostavno ostvariti spomenute ciljeve zbog brojnih razloga, od kojih je bio i nedovoljan broj boraca te stalno dezertiranje, o čemu govori mnoštvo povijesnih dokumenata.

Tako je sastanak općinskog komiteta KPH Biograda 7. lipnja 1944. bio posvećen između ostalog i mobilizaciji, tijekom kojega su iznijeti i konkretni podaci: »Biograd 12 i 7 deztertera, Turanj 3 i 3 dezterter, Pakoštane 3 i 1 dezterter.« Kao goruci problem istaknuto je što »iz Bartula ima 12 koji neće da idu u vojsku.«

(Preslik izvornika iz arhiva CK SKH u posjedu autora.) Da je problem dezertirstva bio, očito, prilično ozbiljan na spomenutome području, pokazuje i njegovo raspravljanje na »višim razinama«. Tako je na sastanku Kotarske partijske konferencije Biograda 24. siječnja 1944, među nevjerojatnih 85 točaka dnevнog reda, pod br. 30. bila rasprava: »Zašto ljudi toliko dezertiraju?« (isto). O stanju u Sukošanu bilo je također riječi na savjetovanju Kotarskoga partijskog komiteta Biograd u siječnju 1944. (bez točnoga datuma), tijekom kojega je potvrđeno: »Ima oko 40 deztertera« (isto). Isti je problem mučio i Kotarski komitet KPH Benkovac koji u dopisu Okružnom komitetu KPH Zadar od 27. studenoga 1943., pod točkom VII. upozorava: »Mobilizacija je zamrla(sva su isticanja u tekstu moja, T. V.). Na dobrovoljnoj bazi neće nitko da ide« (isto). Stoga su partizani započeli s prisilnom mobilizacijom, kako to stoji u nastavku istoga dopisa: »Budući da je prijetila opasnost da iz nekih mjesta oko Benkovca otidu u Žicu, mobiliziralo se s našom vojskom prisilno iz mesta Popović, Liščić i još nekog za kojeg ne znamo ime, a u sporazu s članovima Okružnog komiteta odlučili smo da još mobiliziramo prisilno iz mesta Šopot, Podlug, Kula i Nadin... Koliko je ljudi na taj način mobilizirano, nije nam poznato, već ćemo vam podatke poslati naknadno.«

Mobilizacija - »hvatanje ljudi po poljima«

Sve je to natjeralo partizanske zapovednike da jednakom bezobzirnosti, kao i prema djeci i maloljetnicima »kolaboracionista« i ostalih »državnih neprijatelja«, popunjavaju i vlastite redove, o čemu govori jasna vojna zapovijed: »Planski povesti mobilizaciju u suradnji s narodnom vlasti, i to odlučno. Formirati mobilnu komisiju. Mobilizirati od 18 do 45 godina sve« (isto, bez datuma, g. 1944).

Kako je u nekim slučajevima »na terenu« provedena zapovijed, može se naslutiti iz dopisa Okružnog Komiteta KPH Šibenik Kotarskom komitetu KPH u Vodicama od 3. VI. 1944: »Dragi drugovi, doznaјemo od Opć. komiteta KPH Vodice da je jedna jedinica Benkovačkog bataljuna vršila prisilnu mobilizaciju putem hvatanja ljudi po poljima, što je vrlo nepovoljno odjeknulo kod naroda« (isto).

Iz izvješća Kotarskog komiteta KPH Kistanja Okružnom komitetu KPH Šibenika od 3. kolovoza 1944. jasnije se može razumjeti nečovječan odnos vojnih postrojba koje su nosile prepoznatljive kape partizanske prema trudnicama, maloljetnicima i djeci »narodnih neprijatelja«, jer milosti i sućuti nisu pokazivali ni prema »svojima«: »Sva sela su mobilizirana. Broj novih boraca je preko 730. Stojimo pred novom mobilizacijom, naime, mislimo dignuti sposobne za vojsku ispod 18 godina i obligatno one 40 do 45 godina. Za one ispod 18 godina mislimo preko omladinskih organizacija sprovesti široku kampanju na dobrovoljnoj bazi da idu u vojsku. Dezterera ima 100. Njihov broj varira, a oni se mijenjaju. Svakim danom se hvataju i love te šalju u jedinice.«

NASTAVLJA SE

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Ferdo Rožić - tiki zasluznik hrvatske kulture

Dr. Vladimir Lončarević

Uza već prikazanu četvrticu svećenika književnih kritičara na prijelazu između 19. i 20. st. (Čedomil, Petrić, Hranilović, Šegvić), zanimljivu i znatnu ulogu u književnom i kulturno-prosvjetnom radu imao je zagrebački kanonik dr. Ferdo Rožić.

Roden u Jastrebarskom 22. kolovoza 1877., nakon gimnazije i studija teologije u Zagrebu, god. 1901. zaređen je za svećenika. Već prije započinje svoj spisateljski rad u »Katoličkom listu«, a nastavlja u »Hrvatskoj državi«, »Hrvatskoj domovini«, »Hrvatskoj«, »Hrvatstvu« i dr. Završava ujedno i doktorira studij klasične filologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1907. do 1921. urednik je svećojeronskih izdanja, uz ostalo i kalendara »Danice«. God 1913. su temeljitelj je kula hrvatskih književnika, a 1914-1919. urednik književno-kulturnog časopisa »Hrvatska prosvjeta«. Kao predstavnik Hrvatskoga katoličkog seniorata bio je 1918. član Narodnoga vijeća SHS. Iste godine, 4. studenoga, imenovan je generalnim vojnim vikarom, a 9. veljače 1920. i apostolskim vojnim vikarom u Kraljevini SHS. U toj je službi do 27. rujna 1932. kada je umirovljen te uskoro izabran predsjednikom HKD-a sv. Jeronima, što će biti sve do 1946. Urednik je tada »Jeronimskog svjetla« i pučkoprosvjetnog lista »Zlatno klasie«. Zagrebačkim kanonikom postavljen je 11. lipnja 1933. God. 1939. imao je čast otvoriti Prvi kongres hrvatske katoličke štampe. Umro je u Zagrebu 22. siječnja 1949.

Javivši se u »Katoličkom listu« zarana, 1898, još kao bogoslov, piše prvi desetak godina književno-kazališne kritike te književnopovjesne članke, posebice o ulozi svećenika u ilirskom pokretu. Književno oblikovan na svjetskim klasicima i našoj tradiciji do Franje Markovića i Šenoe, i sam se okušao u beletristici. Uz drame (»Gaj dolazi«, »Posljednji dani cara Dioklecijana« i »Sin«), značajniji opus ostavlja kao pjesnik i pripovjedač. Mogu se istaknuti njegove pjesme (»San Inocenta III. ili himna uboštva«, »Ave Victor«, »Ideji kršćanstva«, »Ljudevitu Gaju«, »Smrt Katarine Zrinske«, »Remetsko vunce« i dr.) i hincne (Piju XI., biskupima Baueru, Šariću, Stadleru i dr.). U cijelini, to je čestito skladana klasična poezija, čvrste metričke arhitekture.

Izrazom je modernija njegova prijevodna proza kojom se svrstao gotovo uz bok tadašnjim pripovjedačkim prvcima svećenicima kakvi su bili don Marko Vežić i pop Fran Binički. Čvrstom kompozicijom, jedrim jezikom, dinamičnim fabuliranjem, Rožić je dao uspjele slike života hrvatskoga seljaka u ratnim i poratnim vremenima. Njegova zbirka pripovijesti »Ratni drhtaji« može se smatrati katoličkim pandanom Krležinim novelama iz ciklusa »Hrvatski bog Mars«. Tiskane prije Krležnih, već 1915. (dakle u vrijeme rata, kada je trebalo voditi računa i o cenzuri!) - pa Krležine stoga nisu nikakav novum kada je riječ o samoj ideji - one su, iako stilistička ocjena može dati prednost Krleži, osobite svojim kršćanskim humanizmom, nasuprot Krležinu nihilizmu.

U svekolikom književnom radu Rožić je zastupao svojevrsni »idealizirani realizam« koji gradi na postavkama: Bog je prvi umjetnik te, stvorivši čovjeka, želi da i on bude sposoban za umjetničko stvaranje, sa svim učincima koji iz toga proizlaze za vremeniti i vječni život. Stoga već prvim svojim tekstom »Poezija na socijalnom polju« (1898), napisanom u vrijeme početka polemike između »starih« i »mladih«, ustvrdio je da »pjesništvo u našoj dobi lišilo gotovo svakog idealâ«, a »diletantizam i paganizam« ubijaju pravu poeziju, zaključuje da se književnost ne smije »ostaviti neprijatelju«: »Na Crkvi je da pjesništvo vrati s njegova puta... na štovanje pravoga Boga.«

Smatrao je da se katolički književnici moraju organizirati i jedinstveno djelovati. Stoga je kao urednik »Hrvatske prosvjete«, širom otvorio stranicu časopisa mladim književnicima (N. Jenku, A. B. Šimiću, U. Donadiniju, I. Jakovljeviću, I. Poljaku, A. Matasoviću, Lj. Marakoviću...), cijeneći doprinose »starih« (D. Arnold, J. Hranilović, M. Sabić, V. Deželić st., I. Šarić...). Bio je kritiziran od biskupa Mahnića zbog svoga blagonaklona stajališta prema Kranjčeviću unatoč pesimističkim i panteističkim tonovima njegova pjesništva. No Rožić je smatrao da uz kriterij »najčišće objektivnosti« treba da se, piše 1903., uvijek očituje i »ljubav«, koja »neka lebdi nad svakim slovom«. Voden time, uspješno je povezao stariji i mlađi naraštaj katoličkih pisaca i stvorio pretpostavke za njezin visok uzlet u vremenu između dva svjetskih ratova.

Vjerujući u kulturnu misiju katoličkoga svećenstva, erudit, široki interesi, »simpatična ličnost, iz koje se odražava plemeniti svećenički duh, prožet iskrenošću i susretljivosti, a nadasve nesebičnosti te osjećajem bratske ljubavi i socijalne pravde« (»Katolički list«, 1933), Rožić je imao veliku ulogu i kroz trideset godina rada u svećojeronskom društvu kao njegov urednik i predsjednik. O tome svjedoči i god. 1941. tiskana oveća knjiga njegovih članaka i govora »Na njivi pučke prosvjete«, koju je marno obradivao i zasijavao svojim plemenitim duhom. ■

Ispravak i isprika: U tekstu o Stjepanu Ilijaševiću u prethodnom broju potkrala se u posljednjoj rečenici pogreška: profesor i pedagog dr. Stjepan Bosanac (1870-1945) nije bio svećenik, nego laik.

UZ PORUKU HRVATSKOGA PREDSJEDNIKA O KAPI PARTIZANKI (7)

Partizani su pobili cijeli razred sjemeništaraca

Tomislav Vuković

— Nije uopće potrebno podsjećati hrvatsku javnost da su nositelji kape partizanke, koji su kasnije preuzezeli sva ključna mesta u novonastaloj državi, vođeni marksističkom ideologijom bili temeljiti i odlučni u stvaranju idealnog i besklasnog društva. »Oslobadali su ga i u ratu i u poraću od svih »otuđenja«, pa i religioznog, »oslobađajući« najprije »otuđene« od njihovih »otuđenih« života, a kasnije i »otuđene« stručnjake od radnih mješta, »otuđene« studente od studentskih klupa, »otuđene« intelektualce od slobode, čak i »otuđenu« djecu od njihova djetinjstva, obitelji i ostalih najblžih, igre, prijatelji i dr.

Da je posljednja tvrdnja svojedobno bila itekako surova stvarnost, potvrđuje između ostalih i djelo don Ante Bakovića: »Hrvatski martirologij XX. stoljeća« (Martyrium Croatae, Zagreb, 2007). Naime, u uvodu, »Pregled broja mučenika«, objavljen je doista šokantan podatak da se među 663 ubijena biskupijska i redovnička katolička svećenika, braće laika, redovnica i bogoslova (taj je broj u međuvremenu zbog novih historiografskih otkrića, nažlost, postao i veći), nalazi i 38 sjemeništaraca, tj. gimnazijalaca. O njima Baković piše kako je riječ o gimnazijalcima, tj. sjemeništarcima koji su »pohađali klasične gimnazije. Njih je ukupno 38 - cijeli jedan razred! Ovo je velika optužba protiv komunističkog terora jer su ubijali djecu, gimnazijalce i sjemeništarce« (isto, str. 839). Najmlađa je žrtva imala samo 12 godina, a najstarija 18 godina. Najmlađa je sa svojim župnikom i još dvojicom sjemeništaraca bačena u oganj zapaljene crkve (isto, str. 876).

Slijedi 15-godišnji Veseljko Begić: »Rođen je 26. prosinca 1928. u Vraniću, u župi Posuški Gradac, od oca Jozeta i majke Ande r. Zorić. Polazio je Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju u Travniku. Partizani su ga ubili 24. rujna 1944. kod Tihaljine u Hercegovini, zapalivši automobil kojim je putovao u Drinovce« (isto, str. 841).

Jure Tomičić imao je 16 godina: »Rođen je 14. travnja 1924. u Prkosima, u župi Krnješu, od oca Mile i majke Jele r. Bužonja. Bio je travnički sjemeništarac. Školske godine 1940/41. završio je 4. razred Nadbiskupske klasične gimnazije u Travniku. Ubili su ga srpski pobunjenici u noći 9. na 10. kolovoza 1941. u Krnješu... I mlađi je sjemeništarac Jure Tomičić zajedno sa svojim župnikom Barišićem (Krešimirom, op. T. V.) i kolegama sjemeništarcima Poplašenom (18-godišnjem Ilijom) i Skenderom (već spomenutim Ivanom, op. T. V.), masakriran i bačen u zapaljenu crkvu u Krnješu« (isto, str. 880).

Danijel Briševac pogubljen je u dobri od 16 ili 17 godina: »Rođen je 11. lipnja 1928. u Šurkovcu (Stara Rijeka) kod Ljubice, od oca Ante i majke Ane. Franjevačku klasičnu gimnaziju polazio je u Visokom. Smrt ga je zatekla kada je bio u šestom razredu. Partizani su ga ubili u svibnju ili lipnju 1945. godine... Naš mlađi sjemeništarac Danijel, kako se zatekao u Staroj Rijeci, zajedno s pu-

među ubijenim 17-godišnjacima je i Ante Pašalić: »Rođen je 22. listopada 1927. godine u Kolu, župa Tomislavgrad (Duvno) od Marka i majke Stane r. Zvonar. Šk. god. 1942/43. završio je VI. razred klasične gimnazije u Travniku. Iako nije napunio 18 godina te ga nije obuhvaćala opća mobilizacija, partizani su ga prisilno regrutirali u svoje redove, odakle bježi u travnju 1945. te odlazi ujaku u Krapinu nadajući se krenuti put Slovenije i Austrije. Partizani su ga ubili početkom svibnja 1945. u Krapini« (isto, str. 870).

Mato Zovkić nije, najvjerojatnije, također još napunio 18 godina kada je ubijen na križnom putu: »Rođen je 29. prosinca 1927. u Modranu, u župi Plehan kod Dervente, od oca Peje i majke Kate r. Bubalo. U rodnome mjestu završio je pučku školu, a poslije se javio u sjemenište i polazio Franjevačku klasičnu gimnaziju. Školske godine 1944/45. bio je u VI. razredu gimnazije. Partizani su ga ubili poslije završetka rata 1945. na križnom putu« (isto, str. 884).

NASTAVLJA SE

Mržnja s govornicā na »ustaničkim« proslavama

— Za ispravno vrednovanje »ustanka« u Srbu potrebno je jasno i glasno reći da je dugi niz godina komunističko-subnorovskoj vrhuški 27. srpnja služio za stalni obračun s »unutarnjim« i »vanjskim« neprijateljima. S govornica su svake godine toga dana domaćoj i svjetskoj javnosti upućivane poruke primativne ideološke isključivosti (svaka je sličnost sa sadašnjosti namjerna, a dovoljno je tek podsjetiti se predsjednice hrvatske parlamentarne stranke koja je prošle godine u zanosnemu govoru pozvala oronule bivše partizane uskliknuvši: »Drugovi borci, borba nije završila!«). Da je 27. srpnja simbol kontinuirane mržnje i netolerantnosti, svjedoče brojna nekadašnja novinska izvješća s »ustaničkim« proslava, od kojih se za ilustraciju vrijedi prisjetiti barem jedne. »Sekretar« Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske Milutin Baltić na zboru povodom Dana ustanka, 27. srpnja g. 1981, izjavio je da su »Kuharić i još neka gospoda sa zagrebačkog Kaptola, uz obilnu pomoć pojedinih odvjetnika i fiškala, uprili sve sile da bi donekle oživjeli i oporavili to iscrpljeno i propalo kljuse kontrarevolucije« i da djeluju protiv socijalističke zajednice, da siju nacionalnu mržnju, da veličaju i Hitlera i Mussolinija itd. Najbolje se sjetiti stare još latinske uzrečice: »Pametnomu dosta!«

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Marin Sabić - za preporod idealizma

Dr. Vladimir Lončarević

Za razliku od velikog broja obraćenika na katoličku vjeru u zapadnoeuropskim književnim krugovima potkraj 19. i početkom 20. st. (Bloy, Claudel, Huysmans, Peguy, Coppee, Rette, Jammes, Benson, Chesterton, Jörgensen, Undset, Lagerlöf...), u Hrvata je taj broj simboličan, prije svega stoga što je u to doba hrvatska javna kultura još bila u većoj mjeri kršćanska nego na Zapadu. Među onima koji tada u nas nose časnu apoziciju obraćenika pjesnik je, prozaik, eseist i prevoditelj Marin Sabić.

Rodio se u Starome Gradu na Hvaru 10. ožujka 1860. Srednjoškolsko obrazovanje na talijanskom jeziku stekao je u Zadru i Splitu, a zatim je u Beču i Grazu studirao pravo. Kao gimnazijalac prve stihove objavio na talijanskom, a na hrvatskome surađuje od prve pjesme 1882. u »Viencu«. Objavljuje uz to u časopisima eseje i prikaze. Premda tada starčevišanac, poezija mu nije politizirana niti rodoljubna. Od 1884. do 1888. radi kao suradnik zadarskoga »Narodnog lista«, a onda odlazi u Pulu gdje uređuje »Illi diritto croato« (Hrvatsko pravo). Napustivši novinarstvo, radi kao javni bilježnik u Budvi, a zatim od 1906. do 1922. na Visu, gdje je umro 12. lipnja 1923. (»Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950« navodi godinu smrti 1922.)

Premda kršten, živio je kao ateist. Prijeolmo vrijeme njegova života u duhovnom smislu započelo je god. 1897., otkada gubi vid. Tada započinje proces njegova obraćenja, kako će se vidjeti već u jedinoj zbirci pjesama »Trenuci« iz 1901, primjerice u pjesmi »Lazurno nebo«: »Rastvori nebo, Svečišnji - i javi, / Javi se s neba i nad bezdom sini / ... / Sini da, zemlje oprošten, odahnem / i nadzemnoj se krilec po vedrini / na prag otajni Neizmjerja stanem...« Taj put prema vjeri bit će dovršen nakon njegova sudjelovanja na prvom hrvatskom nacionalnom hodočašću u Lurd g. 1908., kamo će poći i 1909. Za razliku od francuskog pisca Zole, Sabić je hodočasnik koji je »osjetio Tvorčevu ruku« i doživio Lurd kao »veličajno pozorište ljudske boli, ljudske samilosti, ljudske bogoljubnosti i čudesne Božje milosti«, zapjevavši u pjesmi »Ave Maria«: »Ti one suze i uzdahe kupiš / U čiste svoje materinje ruke / I Pravdi vječnoj koj prinos nosiš - / da žig sa čela Kainova zbriseš / i krv otareš s Abelevih grudi.« O svom potresnom doživljaju Lurda napisao je niz članaka u »Narodnom listu«, a taj duhovni putopis Matoš je ocijenio kao »preobraženje jednog našeg duha koji vidje i povjerova« (1909), uz »najtoplju preporuku« za čitanje.

Zalud, moja dušo...

Zalud, moja dušo, drhtava si stala pred bezdanom mutnim, što ko more vre kad ja vidim zvezdu, što mi negda sjala, i pučine hoću da pregazim sve.

Zalud na bespuću sve mi kidaš pređe, s kojih zlatne sanje šarni život tke, kad ja hoću sveta da prevalim mede - i zemlju i nebo da ogrlim sve.

Zalud očajnički dvoumiš i šutiš, ko u tebi svaka da već vjera mre - kad ja hoću okom, što mi suzom mutiš, da u Boga gledam i vjerujem sve ...

»Hrvatsko kolo« 1912.

Odgoden na romanskoj klasici, pjesnički se razvijao postrance od tadašnjih naših realističkih i modernističkih tokova. No pratio je suvremene romanske književnosti, upoznavši hrvatsku kulturu osobito s tadašnjom francuskom književnošću. Dapače, kako je točno uočio Božidar Petrač, Sabić je stupio u neposrednu vezu s francuskom književnošću kao prevoditelj i kritičar nekoliko godina prije Matoša, kojega se na tom području drži prvakom, napisavši i niz pjesama pod utjecajem parnasovaca. Posebice je međutim važna njegova uloga u razvoju suvremenoga katoličkoga pjesništva. Sabićovo pjesnikovanje pada naime u vrijeme kada se S. A. Jagarom, Eugenijom Šah, I. Ev. Šarićem, M. Pavelićem i I. Poljakom, uz doprinos nekih starijih, rađalo naše novo katoličko pjesništvo, pri čemu je on bio »prije koji je visoko postavio vrijednosne ljestvice hrvatskoga duhovnoga pjesništva kršćanske inspiracije« (B. Petrač).

U književnoj borbi između »starih« i »mladih« Sabić nije sudjelovao, ali je pod utjecajem francuskog kritičara Brunetiere objavio g. 1896. u »Prosvjeti« - prije dakle nego se polemika 1898. rasplamsala, a i prije svoga obraćenja - programski pledojaže za idealizam, a protiv pozitivizma, naturalizma, psihizma i svih drugih sastavnica modernističkog duhovnog konglomerata. Ako je književnost lišena ljepote koja izvire iz Boga, samo je sredstvo za udovoljavanje »nagonima, hirovima i pohlepama pojedinaca«, prozvavši i »nevjerujuće kršćane« (!), koji nasjedaju toj ideologiji individualizma. Naprotiv, idealizam, o kojem, piše, u temelju stoji »skriveni Bog«, daje duhovnu dubinu umjetničkom stvaranju. A u članku »Literarni utjecaji«, zanimljivo opaža »da su literature svih krajeva u kojima vlada kršćanska prosvjeta srodne i kao dijelovi jedne porodice« (1897). Drugim riječima, samo je kršćanstvo kadro sintetizirati europske različitosti. Godinama daleki, ovi su Sabićevi pogledi i danas točni i inspirativni.

Najmlađi, i on je uskoro nakon smrti bio prešao u dugu književnu tišinu, i to u vrijeme kada se katolička literatura afirmirala, uvelike i njegovim zaslugama, a da je ipak zaboravila na nj. No može se mirne duše reći da je Sabić uz Pavelića te nešto kasnije Poljaka bio prvak hrvatskoga kršćanskog pjesništva prvih dvaju desetljeća 20. st., sve do Sudetine pojave. Njegova potresna duhovna poezija i danas odiše nepatvorenim ozračjem istinske duhovne borbe i iskrenog obraćenja, pa s pravom nosi naslov našeg najboljeg »mističnog pjesnika« (C. Škarpa, A. Petracić, A. Barac, S. Ježić) svoga vremena. ■

UZ PORUKU HRVATSKOGA PREDSJEDNIKA O KAPI PARTIZANKI (8)

Djeca ubijena zbog »krivnje« roditelja i braće

Povodom nedavne generalizirajuće izjave hrvatskoga Predsjednika, uz gromoglasno skandiranje okupljenih »Tito, Tito!«, da su kape partizanke poruke ljubavi i mira te da su one donijele slobodu i demokraciju, objavljujemo podatke o partizanskim ratnim i poratnim zločinima nad trudnicama i djecom koji govore o naravi komunističkog totalitarizma i tobožnjega hrvatskog antifašizma, i njihovih simbola.

Tomislav Vuković

— U jednome od prošlih brojeva objavljen je slučaj bezrazložnog pogubljenja potpuno nevinog 17-godišnjeg Miljenka Tusuna iz Karlovca, sina tamošnjeg velikog župana u NDH, koji pokazuje da su partizani i poslijeratne komunističke vlasti bez ikakvih problema ubijali maloljetnike i djecu zbog »krivnje« njihovih roditelja ili ostalih članova obitelji.

Devetogodišnjak ubijen zbog starije braće

Međutim, važno je istaknuti da nije riječ samo o slučajevima visokih civilnih i vojnih dužnosnika, nego su djeca stradavala i u slučajevima kada su im najbliži bili na samome dnu hierarhijske ljestvice. O tome govori i potresan primjer 9-godišnjaka čija je jedina krivnja bila što su mu dva starija brata bila na »pogrešnoj strani«. Naime, pozamašna knjiga Alojza Buljana i Franje Horvata »Žrtve Drugoga svjetskog rata i poraća na području bivše općine Novska (Grad Novska i općine Jasenovac i Lipovljani)« (Ogranak Matice hrvatske Novska, Novska, 2005), od gotovo 900 stranica, s naslovnicom Kristova korpusa s raspela u središtu Novske izvađenog iz bunara hotela »Knopp« u koji su ga nadobudni članovi Saveza komunističke omladine Jugoslavije bacili g. 1948, među vrlo iscrpnim popisima po selima, donosi poimenične podatke o žrtvama i iz

I 15-godišnjeg pastira Matu Špoljarevića, rođenog 21. kolovoza 1927. u Koštarici, od oca Vinka i majke Bare rođ. Todorić, partizani su ubili 13. lipnja 1942. u polju, samo zato što mu je jedan brat, 29-godišnji Ilija, bio domobran, a drugi, 25-godišnji Karlo, ustaša. On se u popisu žrtava iz Koštarice nalazi pod rednim br. 70 (isto, str. 549), brat Ilija pod red. br. 64, a brat Karlo pod red. br. 67. Nije zogorega istaknuti da su starija braća pogubljena bez suda i presude 1945. negdje na križnome putu, tako da je i mali pastir Mato ubijen bez jidene dokazane krivnje ili zločina njegove braće. I vojnici postrojeni u streljački vod bili su ponosni na svoje kape partizanke dok su s puškama uperenim u 12-godišnjeg Branka Mihinca i prstima na okidaču, čekali zlokobnu naredbu:

»Pali!« Dječak je, prema podacima u popisu žrtava iz Kraljeve Velike, upisan pod rednim br. 23, rođen je 26. rujna 1932. u Kraljevoj Velikoj od oca Mate i majke Barice rođ. Kučinić, pogubljen 1945. na križnome putu (isto, str. 115).

Po istoj »logici« onih koji su nosili kape partizanke (ne treba sumnjati da su zbog toga bili ponosni) ubijena je i 16-godišnja Vjekoslava Slava Kívač, rođena 13. lipnja 1926. u Novskoj, od oca Viktora i majke Rozalije rođ. Plemenik, s naznakom da je »Hrvatica, kućanica, neudana, civil« (isto, str. 254). Nalazi se na popisu žrtava Novske pod rednim br. 76, a partizani su je pogubili listopada 1943. u Subockom Gradu, očito također zbog dvojice starije braće, 24-godišnjeg Josipa i 21-godišnjeg Stjepana, pripadnika ustaških po-

strojba, koji su zabilježeni pod rednim br. 74 i 75.

Dvanaestogodišnjak nasuprot kapā partizankā

I 15-godišnjeg pastira Matu Špoljarevića, rođenog 21. kolovoza 1927. u Koštarici, od oca Vinka i majke Bare rođ. Todorić, partizani su ubili 13. lipnja 1942. u polju, samo zato što mu je jedan brat, 29-godišnji Ilija, bio domobran, a drugi, 25-godišnji Karlo, ustaša. On se u popisu žrtava iz Koštarice nalazi pod rednim br. 70 (isto, str. 549), brat Ilija pod red. br. 64, a brat Karlo pod red. br. 67. Nije zogorega istaknuti da su starija braća pogubljena bez suda i presude 1945. negdje na križnome putu, tako da je i mali pastir Mato ubijen bez jidene dokazane krivnje ili zločina njegove braće. I vojnici postrojeni u streljački vod bili su ponosni na svoje kape partizanke dok su s puškama uperenim u 12-godišnjeg Branka Mihinca i prstima na okidaču, čekali zlokobnu naredbu:

»Pali!« Dječak je, prema podacima u popisu žrtava iz Kraljeve Velike, upisan pod rednim br. 23, rođen je 26. rujna 1932. u Kraljevoj Velikoj od oca Mate i majke Barice rođ. Kučinić, s napomenom: »Hrvat, dijete, civil«. Partizani su ga ubili 8. svibnja 1945. u Repušnici (isto, str. 682). Podaci o žrtvi pod sljedećim red. br. 24 pojasnjavaju razloge partizanskog zločina: »Mato Mihinac (Josip i Antonija r. Pavić / Hrvat / ratar / kolar / oženjen, supruga Barica r. Kučinić / 1 dijete) rođen Kraljevo 15. 11. 1902, civil, ustaški agent / strijeljali ga partizani zajedno sa sinom (sva su isticana u tekstu moja, T. V.), 8. svibnja 1945. / Repušnica.« Treba spomenuti da su, najvjerojatnije, zbog tog »junačkog« pothvata nositelji kapā partizankā kasnije dobili »prvoboračke« mirovine.

NASTAVLJA SE

Hrvatski Predsjednik na strani povijesnih laži?

Kotarski i gradski odbor
NARODNE FRONTE KOPRIVNICA

poziva Vas na

SVEČANU
AKADEMIJU
povodom rođendana
VELIKOG STALJINA

koja će se održati u subotu 21. XII. 1946.
u 8 sati na večer u „Domu Kulture“

Molimo građanstvo da u što većem broju prisustvuje ovaj
svečanost i da dešte na vrijeme, kako bi program mogao
u određeno vrijeme dočeti

● Da komunistički diktator i zločinac Josif Visarionovič Džugashvili »Stalin« nije bio uzor tek »pojedinicima ili pojedinim skupinama« u ratu i prvi godina porača u Jugoslaviji nego i novim državnim vlastima, govori i plakat iz Koprivnice

— Blajburška tragedija hr-

Tako se u priopćenju sa »znanstvenog skupa« ističe (sažeto) da je riječ o »nesredenim poratnim prilikama« (!?) u kojima je stradao i velik broj civila koje su čelnici NDH »poveli kako bi se neprimjetno izgubili u toj masi bjegunaca«, te da su »protivno izričitim, odavno poznatim naredbama, čak osobnim naredbama maršala Tita« pogubljenja počinili pojedinci i staljinističke skupine koje su počele primjenjivati poznatu drakonsku represiju iz staljinističkoga SSSR-a. Vrhunac licemjerja hrvatskih subnorovskih anti-fašista je prozirna tvrdnja kako se hrvatski narod »ne može proglašavati zločinackim ili genocidnim zbog postojanja NDH ili NOR-a« (!?).

Na kraju su izrečene optužbe, ponovno očekivane, na račun svih onih koji se temeljem novih znanstvenih otkrića i svjedočenja preživjelih ne slažu s izrečenim tezama na antifašističkome skupu, pa priopćenje govori o »hrvatskim nacionalističkim piscima, povjesničarima i 'povjesničarima', publicistima, političarima i agitatorima« koji »veličaju NDH, njezinu pogлавnika dr. Antu Paveliću i druge ustaške voditelje«. Za aktualnu temu o Predsjednikovu veličanju kape partizanke u Srbu, potrebno je reći da je uz predsjednika Savjeta antifašista RH Jurja Hrženjaka te predsjednika Saveza antifašističkih boraca RH Krešimira Piškulića i akademika dr. Petra Strčića, koji su činili Organizacioni odbor znanstvenog skupa, među također očekivanim predavačima - dr. Ivom Goldsteinom, dr. Tvtkom Jakovinom, dr. Brankom Dubravicom, dr. Igorom Graovcem, dr. Tomislavom Badovincem, Danijelom Ivinom, Ivanom Fumićem i Andreom Roknićem - bio i dr. Ivo Josipović. Budući, dakle, da je sadašnji hrvatski Predsjednik sudjelovao u »znanstvenom simpoziju« s kojega je javnosti odasano mnoštvo povijesnih laži, od kojih se on nikada nije ogradio, ili ih barem stavio pod upitnik, hrvatska javnost s razlogom očekuje jasan odgovor na brojna pitanja koja se u tom kontekstu nameću i ona ne bi smjela ostati »u zraku«.

vatskoga naroda i »marševi smrti«, tj. križni putovi, bili su desetljećima »Damoklov mač« nad komunističko-subnorovskim frazama o »besprijeckornim« partizanskim pobedama, antifašističkoj borbi, uspostavi samostalne države hrvatskoga naroda, poštivanju osnovnih ljudskih prava, izgradnji demokratskog društva i višestražnja itd.

Da bi barem donekle uljepšali vlastitu pocrnelju, sramotu i okrnjenu sliku u ratnome i poratnom razdoblju, umanjili zločine i pokušali ih prikazati neminovnim, ekscesnim, nekontroliranim i razumljivim, Savjet antifašista Hrvatske organizirao je 12. travnja 2006. znanstveni skup »Bleiburg i križni put«. Na njemu su, očekivano, ponovljene danas od svih ozbiljnijih i ideološki neopterećenih povjesničara uglavnom već odbačene historiografske teze.

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Janko Tombor - preteča Šenoin

Dr. Vladimir Lončarević

Premda ovdje prije svega prikazujemo katolike važne u oblikovanju hrvatske kulture 20. st., neki od njih, kako se vidjelo u primjerima Jagara i Ilijaševića, bili su u 19. st. preteče i inspiratori rada koji će na poseban način obilježiti kulturni rad hrvatskih katolika u 20. st., što traži stvaritu revalorizaciju njihove recepcije, osobito u kontekstu vrijednoga gospodarstva u književnosti, i uopće u radu za narodnu prosvjetu, umjetnički razvoj i kulturni napredak.

Rodom Slovak, rođen u Žilini u Slovačkoj 7. siječnja 1825, Janko Tombor, kršten kao Ivan Krstitelj, susreo se s Hrvatima i hrvatskom kulturom tijekom studija bogoslovije u Pešti. Svoj spisateljski rad započeo je tada na slovačkom jeziku promičući ideje o slavenskoj uzajamnosti. Uskoro je zbog toga postao »politički nepoželjan«, pa se 1846. odlučio preseliti u Hrvatsku, odnosno u Đakovačku biskupiju. (Time je pridružen sinovima slovačkoga naroda Haluliku, Šuleku i drugima, koji su nemjerljivo zadužili naš vjerski i kulturni život.) U Đakovu ga primiše svećenici i profesori Josip Juraj Strossmayer i Mato Topalović, ilirac, koji je tada bio jedan od malobrojnih koji je objavljivao poeziju kršćanske motivike. Budući da su bogoslovski zborovi tada bili sivojevrsni motori kulturnoga rada, i Tombor se aktivno uključio u rad Zbora duhovne mlađeži đakovačke. Zarenđen za svećenika 1848., služuje prvo kao kapelan u Vrbici, zatim kao prebendar i katedralni propovjednik u Đakovu, a od 1860. kao kapelan u Trnavi. Književni rad započinje godine 1850. prvom pjesmom tiskanom u »Kataličkom listu«. Uočivši njegovu književnu nadarenost, biskup Strossmayer zadržava ga tih godina u Đakovu. Tombor tada intenzivno književno stvara, iako prilike pod Bachovim apsolutizmom - zabranjuje novina, cenzura, germanizacija i druge nevolje - nisu tomu bile sklene, a hrvatski javni život nakon preporodnoga uzleta zahvaća stanovita depresija. Može se reći da Tombor, zajedno s Bogovićem, Preradovićem, Trnskim, Jarnevćevom, Jurkovićem, Boticem... (ne zaboravljajući ni fra Grgu Martića), uspijeva u književnom listu »Nevan«, jedinom u Hrvatskoj za apsolutizma, održavati književni žar kao svojevrsno prijelazno razdoblje do velike pojave Šenoin i ponovnog uzleta hrvatske književnosti u posljednjoj trećini 19. st.

U tom dakle razdoblju, približno do 1870. godine, objavljuje u raznim listovima i časopisima većinom pjesme, zagonetke, crticu, novele i priopćenja. Proza svakako čini veći i vredniji opus njegova književnikovanja, premda mu se, kako je napisao Nikola Andrić u svojoj studiji »Pod apsolutizmom« iz g. 1906, »ne smije ni na liričarskom

Parnasu naše književnosti ime za bašuriti«. Budući da je u to vrijeme zbog cenzure i drugih ograničenja bilo gotovo nemoguće pisati o suvremenim temama, i Tombor je gradu za pripovijesti tražio u prethodnim stoljećima. Tako, primjerice, pripovješću »Božjak morović« čitatelje romantički odvodi u svijet slavonskoga srednjega vijeka, u sasvim nov književni milje, koji prije njega nije bio obrađivan u našoj književnosti. Nekim je pripovijestima dao ozračje egzotičnosti, poput »Ljubavi na istoku«, čija se radnja događa u Palestini. Pisao je dinamično, vješto ispreplećući fabulu i crtajući zanimljive likove, pa su njegove pripovijesti bile vrlo čitane, dapače su i nagradivane, poput, primjerice »Hajdukove zaručnice«, za koju Andrić piše da je pripovjedačko remek-djelo. Uopće bio je, drži Andrić, Tombor »zaista krasno pero, koje ne smije u napredak ostati nespominjano u našim literarnim historijama. U sučuvstovanju s ljetopatama prirodnim kao i u životopisnom slijanku bio je Tombor jači ne samo od Bogošića, nego i od samoga Boticu. (...) A što se stila tiče, tu je nadbio i samog Jurkovića sponjom nepatvorenosti, pogotovo pak čistoćom kristalnog jezika«.

Kada se politički život opet demokratizira, Tombor se priđržao Strossmayeru i Narodnoj stranci te nastavio politički pisati, zabacivši donekle književnikovanje. Godine 1867. izabran je prvi put zastupnikom u Hrvatski sabor, a ponovno 1871. i 1875. Budući da je izvrsno znao mađarski jezik, bio je i hrvatski izaslanik u zajedničkom saboru u Pešti. Ujedno služuje kao župnik, od Erdevika u Srijemu, do Piškorevaca u Slavoniji, gdje je najduže službovaо, od 1875. do umirovljenja 1904. Umro je Đakovu 30. siječnja 1911. Nažalost, kako često biva, i on je već za života bio kao književnik gotovo zaboravljen, pa je Nikola Andrić s podosta gorčine podsjećao g. 1906. svoje čitatelje da je Tombor još živ, ali u našem književnom životu nigdje se o njemu ne piše i ništa se ne zna. U naše vrijeme, nasreću, budi se zanimanje za nj pa je Đakovački kulturni krug tiskao 2008. njegove sabrane pjesme, a 2009. i dvije knjige sabranih pripovijesti. Slovaci su pak o njemu tiskali više biobibliografskih članaka i studija te prijevoda djela (A. Matovčik i dr.).

Može se zaključno reći da je Tombor svojim umjetnički uspješnim omajnim historijskim pripovijestima (Andrić) bio, uz druge pripovjedače, preteča Šenoin, genetski povezan s razvojem hrvatskog romana 19. st. (K. Nemic), ali ujedno i preteča brojnih vrsnih svećenika pripovjedača i romanicisa što će se, počevši od Josipa Zorića, javiti potkraj 19. st. i u prvoj polovici 20. st., o čemu tek treba da se provedu ozbiljna književnopovijesna i književnokritička istraživanja. ■

UZ PORUKU HRVATSKOGA PREDSJEDNIKA O KAPI PARTIZANKI (9)

»Prekomjerni ponos oznaka je sitne duše«

Tomislav Vuković

— Partizanima i poratnim komunističkim vlastima, kako je to istaknuto u prošloime nastavku, sasvim dovoljan i »opravdan« razlog za likvidaciju djece i maloljetnika bila je činjenica da je netko od njihovih najbližih bio domobran, ustaša, niži ili viši civilni dužnosnik u NDH. U tom zločinačkom odnosu prema najmlađim i najnemoćnijim žrtvama vrijedio je još jedan generalizirajući kriterij: pripadnost njemačkoj manjini (Folksdojčerima) na području bivše Jugoslavije.

Deportacije u logor bez objašnjenja

Folksdojčerska su djeca i maloljetnici bili također izvrnuti brutalnom teroru svih vrsta: od pogubljenja, slanja u logore, izglađivanja, prinudnog rada, umiranja od različitih bolesti, do »preodgoja« i nasilnog odnarodivanja. U hrvatskoj je javnosti već pisano o tim organiziranim i sustavnim poslijeratnim zločinima nad njemačkom manjinom, pa je dobro prisjetiti se barem nekoliko konkretnih primjera djece i maloljetnika s njihovim stvarnim imenima i prezimenima.

Tako dopis Kotarskog narodnooslobodilačkog odbora Vinkovci od 10. siječnja 1946., koji je potpisao načelnik Pavo Bodiš, donosi popis 117 Nijemaca iz selâ ondašnjeg Kotara Vinkovci upućenih u zloglasni logor Krndija. Na popisu se pod rednim br. 23, između ostalih, nalazi i 7-godišnji Adam Fajfer (»Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944-1946«, Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2006, str. 594). On je bez ikavog objašnjenja, barem spomenute nekakve krivnje ili presude, deportiran u logor skupa sa starijim sestrama: 9-godišnjom Marijom, 17-godišnjom Lizom, 22-godišnjom Rozinom i bratom 11-godišnjem Johanom te 53-godišnjem ocem Josipom i 46-godišnjom majkom Kristinom.

Načelnik Bodiš bez moralnih dvojba

Petogodišnja Elza Fajtman iz Šidskih Banovaca također je skupa s obitelji, djedom i bakom završila u logoru Krndija. U istome dopisu, »prema postojećim naređenjima Ministarstva unutarnjih poslova« - kako to doslovce stoji u njemu - pod red. br. 50 upisani su također Elzina starija sestra 9-godišnja Inga, otac Henrig, majka Katarina, djed An-

Povodom generalizirajuće izjave hrvatskoga Predsjednika, uz gromoglasno skandiranje okupljenih »Tito, Tito!«, da su kape partizanke poruke ljubavi i mira te da su one donijele slobodu i demokraciju, objavljujemo podatke o partizanskim ratnim i poratnim zločinima nad trudnicama i djecom, koji govore o naravi komunističkog totalitarizma i tobožnjega hrvatskog antifašizma te njihovih simbola.

drija, baka Elizabeta i stric Otmar (isto, str. 595).

Svi najdraži i 11-godišnjeg Steve Kunera iz Cericā izbačeni su iz svojih domova i otjerani u prostor ograden bodljikavom žicom: 15-godišnja sestra Ivana, otac Vendelin, majka Anica, stric Martin sa strinom Katom, i drugi stric Anton (isto, str. 594).

Prema istome dopisu pod red. br. 51, i sestre Nadih, također iz Šidskih Banovaca, 2-godišnja Katica i 3-godišnja Olga, isto su tako završile u logoru s ocem Otmarom i majkom Irmom te bakom Marijom (isto, str. 595).

Iz Markušice je protjeran u logor i 11-godišnji Pavlo Keler sa starijim bratom 13-godišnjim Ivanom te ocem Ivanom, majkom Evom i bakom Rezom (isto, str. 594).

Šesnaestogodišnjoj Rozini Lihit iz Cericā komunističke su vlasti također uništile mlađenačtvor jer je s ocem Antonom i majkom, također Rozinom, upućena u logor (isto).

Iz Cericā je isto tako bez objašnjenja i milosti otjeran u logor 15-godišnji Martin Rak sa sestrom Julom, ocem Matom i majkom Evom (isto).

Narodnooslobodilački odbor Vinkovci spomenutim je dopisom i 4-godišnju Rozinu Hirgank iz Jarmino »oslobodio« od svega s čime je bila povezana u djetinjstvu jer je skupa s ocem Franjom i 10-godišnjim bratom Đurom pod red. br. 29 bila upisana u popis osoba za upućivanje u logor.

Načelnik Kotarskog NOO-a Vinkovci »drug« Bodiš nije, očito, imao nikakvih moralnih dvojba dok je 5-godišnju Nadu Hum iz Cericā, njezinu majku 24-godišnju Mandu i 45-godišnju baku, također Mandu, unosio u popis osoba određenih za logor.

Trogodišnja Terezija Sajler iz Cericā nije ni bila svjesna što se to događa s njom i njezinom majkom Elizabetom dok su ih naoružani ljudi s nekakvim čudnim crvenim znakom na kapama grubo i uz povike istjerali iz doma, za razliku od njezina starija susjeda 13-godišnjeg Steve Lemajera koji je već naslućivao da se njemu i njegovoj majci Ani spremi nešto ružno (isto).

Usklikom na kraju dopisa: »Smrt fašizmu, sloboda narodu!« jugosla-

venski (hrvatski) komunisti uništili su živote i potpuno bespomoćnoj i nevinoj: 5-godišnjoj Mariji Higle iz Orlika i njezinu majci Kati (red. br. 24), 14-godišnjoj Mariji Dups iz Markušice i njezinu majci Evi (red. br. 36) i 15-godišnjoj Ani Haršanji iz Mirkovaca, njezinu stariju sestri Elizabeti i majci Julijani (red. br. 43). Njihov je jedini zločin bio što su rođene kao Njemice. Važno je istaknuti da su sva spomenuta djeca i njihove obitelji nasilno otpremljene u logor temeljem jednoga jedinog, među stotinama sličnih, dopisa.

Djeca internirci na Ovčari

Teško je odgovoriti na upitnik: Zbog čega su partizanske i kasnije komunističke vlasti ubijale i kažnjavale ne samo djecu i maloljetnike zbog »grijeha« roditelja i bližnjih nego i roditelje zbog »grijeha« njihove malodobne djece? U tom smislu upućene su prijetnje roditeljima u dopisu Poljoprivredne uprave Ovčara Državnog dobra Belje od 28. ožujka 1946. potpisano od upravnika »ing. Šimića« (ur. br. 729/46), kojim se po naredbi Komande radnog logora Valpovo broj 1397/46 imaju se djeca internirci uputiti u logor Valpovo. Ovo se odnosi:

Khol Antun ml. star 8 god.
Khol Greta 3
Khol Slavica 1
Gajzer Slavica 13

Svi navedeni imaju biti u petak 29. III. 1946. u 6 sati na Ovčari radi daljnog postupka. Ukoliko se imenovani ne bi odazvali ovom pozivu, bit će pozvani preko narodnih vlasti, a time bi oni sami i njihovi roditelji imali neugodnosti« (dr. Vladimir Geiger: »Radni logor Valpovo 1945-1946. Dokumenti, Njemačka narodnosna zajednica Zemaljska udruga podunavskih Švaba u Hrvatskoj, Osijek, 1999, str. 107).

Silan ponos od Srba do Kumrovca

Svi spomenuti primjeri (oni su tek kap u moru) u ovome feljtonu pokazuju stvarnu narav jugoslavenskog, tj. partizanskog i komunističkog antifašizma, pa je velika povijesna laž i obmana govoriti o njegovu nekavom »ljudskom liku«. Bilo bi također zanimljivo sudsbine imenovanih žrtava u ovim nastavcima i nekoliko stotina tisuća drugih, znanih i neznanih, uklopiti u »poruke ljubavi i mira« koje su, po hrvatskome predsjedniku, prinosile kape partizanke. Pozivi na ponosno nošenje simbola konkretne ideologije na ovome prostoru u određenom povijesnom razdoblju (a ponos je prema klasičnoj definiciji osjećaj velikoga zadovoljstva samim sobom), odraz su moralne razine i onih koji pozivaju kao i onih koji samozadovoljno silno uživaju u vlastitim »povijesnim« pothvatima diljem Hrvatske, od Srba do Kumrovca. A još je davno ruski književnik Ivan Sergejevič Turgenjev izjavio: »Prekomjeran ponos označka je sitne duše.«

»Ispalio je rafal u ženu i dijete«

— Slovenka Rozina Nemeć svjedočila je o zločinu kod Maribora nakon rata u kojem su ubijeni i majka i tek novorođeno dijete: »Bili su to mlađi i stari ljudi, a bilo je čak i male djece. Među njima je bila i mlada trudnica koja je upravo rađala. Onakvu u trudovima partizan ju je udario u rebra. Kad je rodila, sestra i ja smo molile da nam daju barem dijete. Otjerali su nas i tada je partizan ispalio rafal u ženu i dijete. Nisu nam dopustili da im se približimo, a žrtve su odmah odstranili. Šteta što nismo mogle spasiti dijete. Danas bi bio legenda, bio je, naime, dječačić« (dokumentarni film Hrvatske televizije redatelja Danka Volarića: »Iz crnog albuma,

1945. naličje pobjede«, treći dio, 1991; presnimak u posjedu autora).

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Ivan Ev. Šarić - mislilac i pjesnik ljepote Crkve

Dr. Vladimir Lončarević

Nedavno objavljena bibliografija radova Ivana Evandželista Šarića svrnu je ponovno, nakon knjige njegovih tekstova »Suvremene spasonosne misli« (Glas Končila 2008, priredio dr. Vlado Vladić) - prve knjige Šarićevih članaka nakon njegove smrti! - pozornost na veliki spisateljski rad tog vrbbosanskoga nadbiskupa, literata širokih vidika i interesa.

O Šariću se mnogo pisalo još za života. Uz njega je svakako vezano niz osobitosti, od činjenice da je bio jedan od hrvatskih prevoditelja »Bible« ili da je preveo popularni Wallaceov roman »Ben Hur«, do toga da je priateljevao s Kranjčevićem, o kojem je ostavio dragocjene životopisne bilješke, kojega je volio, a kao pjesnika cijenio, ne dopuštajući da se velikoga pjesnika naziva »bezboćem«.

Ivan Evandelist Šarić rođen je u Docu kod Travnika 27. rujna 1871. God. 1890. maturirao je na čuvenoj isusovačkoj travničkoj gimnaziji, a 1894. zaređen je za svećenika. Doktorat iz bogoslovije postigao je 1898. g. 1910. zaređen je za biskupa, a nakon smrti nadbiskupa Stadlera (1918) postaje god. 1922. vrbbosanski nadbiskup. Osnovao je brojne župe i organizirao euharistijski kongres u Sarajevu 1932. Stoeći na pravaškom shvaćanju hrvatskoga državnoga prava, zastupao je ustajno stajalište da Bosna i Hercegovina povjesno pripada Hrvatskoj. Zbog toga i angažiranog katoličkog javnog rada odlučio se u travnju 1945. napustiti domovinu i otići u egzil, gdje je, u Madridu, umro 16. srpnja 1960. Posmrtni ostaci preneseni su mu 1997. u Sarajevo.

Širokih kulturnih interesa, bio je 1896.-1908. urednik časopisa »Vrbbosna«, pokretač tjednika »Nedjelje« 1922. odnosno »Katoličkog tjednika« 1925., zatim prvi i jedinog katoličkog magazina »Katolički svijet« 1932., dnevnih novina »Narod« 1933., a 1931. utemeljio je izdavačku kuću »Academia Regina apostolorum«. Podupirao je rad Hrvatskoga orlovnog saveza odnosno križarske organizacije u sklopu Katoličke akcije. Sve to govorio o njegovoj velikoj zauzetosti u promicanju katoličkoga tiska i apostolata laika. Spisateljski rad nastavio je i u emigraciji, najviše kao suradnik cijenjenog časopisa »Osobu i duh«, koji su uredivali o. Hijacint Eterović i Luka Brajnović.

Uza sve to bio je priznat pjesnik, stilom i pjesničkim motivima blizak Ferdi Rožiću i Eugeniji Šah, s kojima je, uz Sabića i Deželića st., udario temelje zamašnom razvoju hrvatskoga katoličkoga pjesništva, a kao urednik »Vrbbosne« širom otvorio vrata poeziji te stalno oduševljeno poticao mlađe da pišu religioznu poeziju. Čini se da je njega na pjesnikovanje osobito ponukao baš Kranjčević, s kojim se pobratio u mladosti, koji mu je rekao »budi naš evandelist« i »Vječne Riječi Božje vjesnik«, uvelike utjecući na nj da se posveti baš religioznoj pjesmi. Iako dio njegove poezije ima prigodničarski

karakter, a opus mu nije umjetnički ujednačen, Šarić je, započevši pjesnikovati 1891., ostavio znatan broj uspjejlih pjesama, ostavši do danas neizostavno ime tematskih i općih antologija hrvatskoga duhovnoga pjesništva. Prva zbirka »Pjesme« izašla mu je 1911., a nakon toga »Sunce i oblaci« 1914., »Salve Regina« 1920., »Hagija Sofija« 1928., »Neveni« 1939., »Vrata sunca« 1953. Autor je, uz ostalo, rado pjevane pjesme »Moj Isuse, raskriljujem tebi ruke...«.

Uz okružnice (koje dr. Vladić izvrsnošću uspoređuje s Marulićevim »De institutione...«), napisana je velik broj članaka razne tematike, gdje ga upoznajemo kao mislioca širokih interesa i pogleda. Ovdje se može zaustaviti tek na nekoliko misli iz njegova ranog traktata »Crkva katolička dom istini i ljepoti« (1898), napisana u ozračju prvih uzavrelih polemika, već spominjanih, između »starih« i »mladih«.

Iako dakle još mladić, tek zaređen svećenik, Šarić je pokazao ne samo veliku erudiciju, nego i izvanrednu sposobnost da u apologetskom duhu, a bez dociranja i tendencionalnih pretjerivanja, izrazi logiku jedinstva Crkve i umjetnosti. Čovjek, potpuno upućen na Boga, koji je potputno predan čovjekovu dobru po milosrdu Kristova križa i uskrsnuća, i kao umjetnik upućen je izražavati tu istinu. Iz toga proizlazi da je i umjetnost potpuno osmisljena i prožeta tim odnosom. Budući da izvan Kristova križa, po kojem je, piše Šarić, ukupna stvarnost ponovno zadobila izgubljen smisao, umjetnička djela ne mogu potpunom istinom i ljepotom progovoriti čovjeku, umjetnost svoj vrhunac može izraziti jedino u Crkvi, koju je utemeljio Krist: kako u glazbi, tako u književnosti, kiparstvu, slikarstvu i arhitekturi, koja sve umjetnosti ujedinjuje. U Crkvi je, osim toga, umjetnost »popularna« - namijenjena svima, bez razlike na sve ljudske razlike. K tomu, ta je umjetnost ozbiljna i čista jer je izraz ljubavi prema Bogu. Time je stalna u svojoj svrsi, a opet razigrana i uvijek novoga izraza odnosno stila. Šarić zaključuje da je »kršćanstvo izvor ljepoti i bez njega nema ljepote, nema prave estetike«, a »Katolička Crkva uistinu najlepši dom, izvor i more, alfa i omega istini i ljepoti«.

Nedvojbeno, bio je Šarić mislilac i pjesnik ljepote, čiji je savršeni izraz našao u Crkvi, služeći joj kao pastir i kao umjetnik. ■